

פרשת חיי שרה

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

"במבחר קברינו קבור את מתך..." אמרו לו בני חת. אך לאברהם יש יעד מוגדר - את שרה יקבור במערת המכפלה בה נטמנו כבר אדם וחווה • בשלב זה נפנה אברהם לדאוג לנישואי בנו, יצחק • "שתה וגם גמליך אשקה" אומרת רבקה לעבד אליעזר שמבין מיד: זוהי כלתו של יצחק • פרשת השבוע מוגשת בלשון קלה וברורה

בסוף הפרשה הקודמת קראנו על עקידת יצחק. השטן ניסה לשים מכשולים בדרכו של אברהם לבל יעמוד בנסיון הגדול, אך לשוא. שוב נתגלתה אמונתו ומסירותו של אברהם אבינו באלוקיו. משראה השטן כי אינו מצליח להכשיל את אברהם, הלך אל שרה אשתו כדי לנסות ולערער את אמונתה בה'. הוא סיפר לה על מעשה העקידה - בנה יחידה הובל אל המזבח וכמעט שנשחט. הוא לא הספיק לסיים את דבריו ונשמתה של שרה פרחת ממנה ומתה. ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון..." כשהיא בת 127 שנה.

מערת המכפלה

למשמע הידיעה על מות אשתו נזעק אברהם ממקום מושבו בבאר שבע והגיע מיד לחברון. לאחר שנשא דברי הספד על אשתו החל לדאוג למקום ראוי לקבורתה. לצורך זה פנה אל בני חת וביקשם: "גר ותושב אנוכי עמכם, תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני". אנשי שיחו ידעו להעריך את גדלותו. "נשיא אלוקים אתה בתוכנו" - הכתירו את אברהם ונענו בחפץ לב לבקשתו: "במבחר קברינו קבור את מתך..." האמת היא שלאברהם היה יעד מוגדר - המערה בה נטמנו כבר אדם וחווה.

כעת ניצל אברהם את תמיכתם של בני חת לצורך המשא ומתן עם בעליו של המקום - עפרון בן צוחר. בתחילה נכנע עפרון ללחץ הקהל והיה מוכן לאברהם את הקרקע בחינם, אך לבסוף אמר לאברהם: "אדוני שמעני, ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מהי? אברהם נענה לתנאי המכירה ורכש לעצמו את מערת מכפלה.

בחירת כלתו של יצחק

בשלב זה נפנה אברהם לדאוג לנישואי בנו, יצחק. לשם כך הוא שולח את עבדו אליעזר אל משפחתו שהתגוררה בארם-נהריים. הוא משביע את אליעזר שיקח דווקא מבנות משפחתו ולא מבנות כנען וכשימצא אשה, יביאה אל בנו יצחק, כדי שלא יאלץ לצאת ולדור מחוץ לארץ המקודשת, אותה נתן אלוקים לאברהם.

בקפיצת הדרך הגיע אליעזר, כשאינו עושים בכל טוב, אל ארם-נהריים. "ויברך (הושיב) הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות". הוא התפלל לה' שיעזור לו, והחליט לקבוע לעצמו סימן: "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה - אותה הוכחת (בררת). ליצחק". טרם גמר לדבר ורבקה בת בתואל באה אל הבאר. "הגמליאני נא מעט מים מכדך" - פונה אליה אליעזר. להפתעתו היא ניגשת ללא אומר לבאר ומביאה מים עבורו, ומבלי שירמוז לה - גם עבור הגמלים. מיד הבין אליעזר שאלוקים עשה לו נס וזימן לו את הנערה המתאימה. הוא נתן לה מתכשיטי הזהב שהיו באמתחתו וביקש לבוא לביתה ולדבר עם משפחתה על אודות השידוך עם יצחק.

פרשת חיי שרה

בבית בתואל

רבקה רצה אל ביתה וסיפרה על האורח מארץ כנען. כשראה אחיה, לבן, את התכשיטים היקרים שקיבלה, רץ אל האורח כשרוח תאוות הממון אווזת בו, קיבלו בסבר פנים יפות ודאג לגמליו. אביו, בתואל, מצטרף אליהם, והשניים שומעים בסקרנות רבה את סיפורו של האורח. אליעזר מספר לחם על גדלותו של אברהם ועושרו, וכי בן נולד לו ולשרה לעת זקנתם והוא היורש את כל הונו. לאחר מכן סקר על קורותיו במשך היום ומעשיה הנפלאים של רבקה שהתאימו להפליא לסימני הבחירה שקבע לעצמו.

לבסוף פנה אליהם: היות ואתם ממשפחתו של אברהם ומצאתם חן בעיני החלטתי להציע בפניכם את השידוך. אם תסרבו אפנה לשאר בני המשפחה סיים אליעזר את דבריו, לא לפני שהזכיר את התנאי ההכרחי שהציב אברהם לשידוך, והוא שהנערה תלך למקום מגוריו של החתן.

לבן ובתואל אינם מהססים לרגע. הם רואים בכל הסיפור המופלא גזירה ואות משמים: "מה' יצא הדבר . . . הנה רבקה לפניך קח ולך, ותהי אשה לבן אדונך כאשר דיבר ה'". לשמע הסכמתם הוציא אליעזר כלי זהב וכסף ונתנם לרבקה, ולמשפחתה הביא ממבחר פירות הארץ.

למחרת בבוקר כשאליעזר ביקש ללכת עם הכלה לבית אדונו עיכב בעדו האח לבן "תשב הנערה איתנו ימים או עשור (עשרה חודשים) אחר תלך", אך זמנו של אליעזר קצר והוא מבקש להגיע מהר ככל האפשר לבית אדונו. אי לכך החליטו לשאול את פיה של רבקה בעצמה וזו הסכימה לצאת מיד. יצאו כל הקרובים אל שער העיר ונפרדו מרבקה כשהם מברכים אותה: "אחותינו את תהיי לאלפי רבבה וירש זרעך את שער אויביו"

נישואי יצחק

ביוצאו להתפלל תפילת מנחה בשדה ראה יצחק מרחוק שיירת גמלים. כשהתקרבו הבחין באליעזר אשר סיפר לו את כל קורותיו. "ויביאה יצחק האוהלה (והרי היא דוגמת) שרה אימו..." - יצחק נוכח לדעת כי מרגע בואה של רבקה חזרו אותם ניסים שפסקו מיום מותה של שרה אמו: נר דלק במשך כל השבוע, מערב שבת עד ערב שבת, הברכה חזרה להיות מצויה בעיסה (בבצק) וענן השכינה חזר למקומו מעל האוהל. כיון שכך: "...ויקח את רבקה ותהי לו לאשה, ויאהבה, וינחם אחרי אמו."

הסתלקותו של אברהם אבינו

"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" - יש אומרים שזו אשה נוספת אך רבים הם המפרשים הסוברים שזו הגר המצרית, שפחת אברהם, שבעקבות הסיפור שחל במעשיה החזירה אברהם לביתו וממנה נולדו לו צאצאים רבים. אולם, רק ליצחק הוריש את ברכותיו ואת כל אשר לו, ולבני הפלגשים נתן רק מתנות. אחרי 175 שנה נפטר אברהם - "ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה...". בניו, יצחק וישמעאל, דאגו לקבורתו במערת המכפלה אשר בחברון.

מעתה אנו עוברים לקריאה בתולדות יצחק ובניו: "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו..."

אברהם ביקש מערה למה קיבל שדה (2)

יש להבין, הרי אברהם אבינו ביקש מעפרון את המערה בלבד כמבואר: ויתן-לי, את-מערת המכפלה אשר-לו, אשר, בקצה שדהו: בקסף מלא יתננה לי, בתוכם--לאחזת-קבר. ומדוע עפרון הציע גם את

פרשת חיי שרה

השדה ואף הקדים נתינתה למערה כנאמר: וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנִי-חַת, לְכָל בָּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר. יֵאָדָבִי שְׁמַעְנִי--**הַשָּׂדֶה** נְתַתִּי לָךְ, וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיקָה.

עוד צריך להבין שהרי בתחילה עפרון רצה לתת הכל בחינם ולבסוף לא רק שלקח כסף אלא אף לקח מחיר מופרז (כמבואר בחז"ל). וכי לא יכל לכה"פ לעשות הנחה?!

ויש לומר, שאברהם אכן היה מעוניין רק במערת הקבורה ותיכנן לשלם בעדה. אך עפרון ידע שהוא לא יוכל לבקש עליה כסף או שלא היה נעים לו לבקש, ועל כן 'שירבב' לעניין שגם את השדה יתן לו במתנה. ובכך רמז לו שמבחינתו א"א להפריד בין השדה למערה. ועשה זאת מכיון שידע שכמובן אברהם לא יקח את השדה בחינם כי זו היתה מתנה גדולה מדי והיא לא רק לצורך קבורה, וע"כ ייצטרך לשלם על כל העיסקה. ואברהם, ש'קלט' בקלות את העניין, ענה: "אך אם-אתה לו, שְׁמַעְנִי: נְתַתִּי בְּסָף **הַשָּׂדֶה**, קַח מִמֶּנִּי, וְאַקְבְּרָה אֶת-מֵתִי, שָׁמָּה". וכלל לא דיבר והזכיר את המערה.

וכך מסיימת התורה ומזכירה תחילה את עניין המערה: וַיָּקָם **שָׂדֶה** עֶפְרוֹן, אֲשֶׁר בְּמַכְפֶּלֶה, אֲשֶׁר, לְפָנָי מִמָּרָא: הַשָּׂדֶה, וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ, וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, אֲשֶׁר בְּכָל-גְּבֻלוֹ סָבִיב.

ועפ"ז יובן שאכן עפרון מעולם לא רצה לתת כלום בחינם אלא הכל היה תכסיס להוציא מאברהם תשלום אף על המערה וכמו שאמרו חז"ל על כך: "רשעים, אומרים הרבה ועושים מעט."

וברמב"ן כתב באופן דומה: "והנה אברהם לא היה מבקש רק למכור לו המערה כי היא בקצה השדה וישאר השדה לעפרון, והוא אמר לו דרך מוסר או מרמה שיתן לו השדה והמערה אשר בו, כי לא יתכן לאדם נכבד כמוהו שתהיה לו המערה לאחזת קבר והשדה יהיה לאחר, ואברהם שמח בכך וקנה הכל בדמים שהזכיר לו":

בניית האדם השלם

פרשת "חיי שרה" מגלה לנו את הנוסחה הבטוחה להצלת חיינו וחיי העולם כולו. איך להפוך את הכתוב, "עולם חסד יבנה" למציאות חיים אמיתית ומה היא "תורת הנגיעות" שחשובה כל כך להבנת עצמנו ודרכי הפעולה בהן אנו נוהגים.

קורות הפרשה

הפרשה פותחת במותה של שרה אמנו. אברהם קונה מעפרון את חלקת השדה של מערת המכפלה וקובר שם את שרה. לאחר מכן, אברהם שולח את אליעזר עבדו למצוא אישה ליצחק אבינו. שליחותו של אליעזר. רבקה פוגשת את יצחק. אברהם נושא את קטורה. אברהם מחלק את הירושה ליצחק ולבני הפילגשים. מות אברהם. רשימת התולדות של ישמעאל.

עשיית חסד

בפרשה אנו נפרדים לא רק משרה אלא גם מאברהם אבינו. לפני כן נלמד עוד שעור על מידת החסד אותה הנציח אברהם, איש החסד הגדול, המרכבה לספירת החסד. אברהם ושרה היו אנשי מעשה. אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים. אומר ה"נתיבות שלום", "כל עניין פרשיות אלו, פרשיותיו של אברהם אבינו, ללמדנו איך ע"י החסד שלו התחיל בנין עולם התיקון". כמו שכתוב בתהילים, "כִּי-אַמְרַתִּי--עוֹלָם, חֶסֶד יִבְנֶה" (תהילים פ"ט ג'), להבין שלא רק שמדת החסד היא בנין עולם התיקון בכללות העולם, אלא גם בפרטות אצל כל אדם שהוא עולם קטן. גם כתוב בתהילים, "חֶסֶד אֵל, כָּל-הַיּוֹם" (תהילים נ"ב ג'), על זה אומר הרה"ק מקוברין, "שבכל יום ויום מחויב יהודי לעשות מעשה חסד, שלא

פרשת חיי שרה

יעבור עליו אפילו יום אחד ללא חסד ויום שאינו עושה בו חסד לא נחשב לו ליום בחייו". יותר מזה, אומר השל"ה, "שהשפע העליון נשפע ע"י מידת החסד, שע"ז שיהודי עוסק בחסד הריהו ממשיך חסד מן השמים, ולפיכך, בכל יום ויום מימי חייו יראה יהודי לעשות חסד עם חברו בגופו או בממונו או בנפשו, כמו ללמוד לו איזה עניין או לחזקו באיזה דיבור טוב, שע"ז שעושה חסד, משפיעים עליו חסד מן השמים". מה מונע אותנו מלעשות חסד שלם, מלהגיע למצב של השפעה גמורה? איך מגיעים למציאות הזאת? ננסה לברר בהמשך.

חסד מרבה חסד

בפרשת שליוחותו של אליעזר עבד אברהם, שעליה עוד נדבר, מתגלה לנו נטיית החסד להתפשט. אליעזר, שהיה בן ביתו של אברהם, נדבק אף הוא במידת החסד. אליעזר שהיה עבד שזה בבחינת 'ארור', מקושר לסטרא אחרא, ע"י התדבקותו באברהם, יצא מכלל 'ארור' ונהיה 'ברוך'. על דרך הכלל שכל המחובר לטהור, טהור (מסכת כלים). לכן אגב, כל כך מחשיבה החסידות את החיבור לצדיק, מפני שלא משנה היכן האדם נמצא, אפילו במקומות הנמוכים והארורים ביותר, אם הוא נדבק בצדיק, הוא נהיה 'טהור'.

אליעזר גם מחפש המשכיות נוספת לחסד של אברהם. המבחן שהוא עושה לרבה כדי לבדוק האם היא אישה המיועדת והראויה ליצחק, הוא מבחן של מידת החסד שלה. לפני הפגישה עם רבקה, אומר אליעזר בתפילתו, "וְהָיָה הַנֶּעֱכָר, אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי הָטִיבָא בְּדָךְ וְאַשְׁתָּהּ, וְאַמְכָּהּ שְׁתָּהּ, וְגַם-גְּמִלִיךְ אֲשֶׁקָּה--אֵתָהּ הַכֶּחֶת, לְעֶבְדְּךָ לְיִצְחָק". אליעזר חיפש בת זוג ליצחק שתהיה כולה מושלמת במידת החסד ולכן המבחן היה לראות אם מעשיה יהיו מעשים של השפעה ורוחב לב, מעשים של גמילות חסדים שלמה. אליעזר גם ידע שתכלית הכוונה בזיווג הזה, שצריך לצאת ממנו יעקב, שמדתו תפארת, הכוללת חסד וגבורה. כיוון שיצחק כולו גבורה, חיפש את האישה שכולה חסד, כך יוכל לצאת מהם יעקב, בכיר האבות.

חסד גבוה מרחמים

מאותו המבחן אנו לומדים גם את עליונותה של מידת החסד על מידת הרחמים. אליעזר לא רצה שהנערה תשקה רק אותו, אלא גם את הגמלים. מה היה העניין בכך? למה לא בחן אותה אם תשקה אותו ואת אנשיו? העניין הוא שמידת הרחמים מתעוררת ע"י המקבל. כאשר אדם רואה אדם אחר הסובל מצער ומכאובים, הרי זה נוגע לליבו ומעוררו לעזור לו ולהקל סבלו מעליו. רבקה בודאי ריחמה על אותו עבד מבוגר שהגיע זה עתה ממסע ארוך ולכן להשקות אותו היה תוצר של מידת הרחמים שבה. אבל עניין החסד הוא, שאיש חסד אמיתי תמיד מחפש לעשות עוד חסד, בלי קשר להתעוררות ליבו ברחמים שאז לעיתים הוא אפילו נשאר בגדר מקבל ולא מתעלה לגדר נותן ומשפיע.

לכן ניסה אליעזר את רבקה בעניין הגמלים ולא האנשים. כי לא לכל אדם יש התעוררות הרחמים על בעלי חיים, ובכך ניתן למדוד את מידת החסד של רבקה באמת, האם תשקה גם את הגמלים או שתפעל רק מתוך רחמיה על אליעזר. אפשר גם שהרמז הוא בכך שמדובר על גמלים, מלשון גמילות חסדים. בכל אופן, אנו רואים שמידת החסד גבוהה מכל, אפילו ממידת הרחמים, זהו החידוש שחידש אליעזר.

התורה אומרת ששיאה של מידת החסד זה לדאוג להביא אדם לקבורה הגונה, מה שנקרא, חסד עם המתים. ביטוי לכך אנו רואים בפרשה כשאברהם מתעקש לשלם כסף עבור מקום הקבורה של שרה, מפני שכך יותר מכובד. חסד עם המתים הוא חסד אמיתי כי אין עליו שום תגמול. המת לא יכול להעניק לנו שום דבר בחזרה ולכן זוהי נתינה ללא קבלה, חסד אמת.

התכללות המידות והתפשטות השפע בעולם

אומר הרב שיינברגר שליט"א, מעשה העקדה זה עניין של השלמת המהלך הרוחני של 'התכללות

פרשת חיי שרה

המידות' - אברהם, מידת החסד, יצחק, מידת הגבורה, צריך לכלול את המים באש ואש במים, כפי שכבר כתבנו בפרשה הקודמת, אלא שחסר פה עוד מהלך. לאחר ההתכללות, צריך להמשיך את כל השפע לשבע הספירות התחתונות, וזה מה שאומרת התורה לאחר העקדה, "וַיֵּשֶׁב אֲבֹרָהָם אֶל-גִּעְרֵיוֹ, וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל-בָּאָר שָׁבַע; וַיֵּשֶׁב אֲבֹרָהָם, בְּבָאָר שָׁבַע".

יש עניין של מוחין עילאין, חב"ד, ג' ספירות ראשונות ויש עניין של מידות, חג"ת נה"מ, ז' ספירות תחתונות. צריך שיהיה חיות בספירות התחתונות, חיות זה המוחין שמגיע מהספירות הראשונות. כמו ראש וגוף, הראש זה החיות והחיבור של הראש לגוף זה מה שנותן חיות לגוף. כפי שהמח הוא המזין את כל האברים, כך צריך שיהיה התפשטות של המוחין בכל האברים.

הרב שיינברגר שליט"א ממשיך, בנשמה יש מדרגות מאוד גבוהות שזה נקרא נשמה, חיה, יחידה. ויש מדרגות יותר נמוכות נפש ורוח. המדרגות הנמוכות זה הקביעות. באופן קבוע העולם מתקיים כשיש נפש, רוח. כדי שיהיה יותר שפע בעולם צריך לעשות מצוות ומעשים טובים, זה החיבור. לכן זה תלוי בבני אדם איך שהעולם יראה. אם יהיה יותר שפע עליון העולם יהיה יותר רגוע. לכן נאמר על משיח, "וְנָתַתָּה עָלָיו, רוּחַ ה'-רוּחַ חֲכָמָה וְיָבִיגָהּ, רוּחַ עֲצָה וְגִבּוֹרָה, רוּחַ דָּעַת, וְיִרְאֶת ה'" (ישעיהו י"א, ב'). משיח יביא רוח חדשה, יותר גבוהה ממה שהעולם מכיר היום וממילא יפסקו כל הויכוחים שזה הבל הבלים. לכן מה שמקרב את הגאולה זה החכמה היותר טהורה, שאין בה את הערוב של הבל העולם הזה, חכמת הסוד. בפרשה מתחברים יצחק ורביקה כדי ללדת את יעקב, ממנו יוצא עם ישראל על דורותיו עד לביאת משיח צידקנו, אשר עם בואו יתפשט השפע על פני הבריאה כולה.

בניית האדם השלם

שלבי הבנייה מתחילים כשאדם נולד, כולו אגואיזם, אבל אז הוא תינוק ורוצה דברים קטנים. כמה שהוא הולך וגדל, כך האגו שלו הולך וגדל, 'הרצון לקבל', הכלים שלו לקבלת תענוג. עד גיל שלוש עשרה, שאז מצד אחד, אם זכה, יש לו כבר תורה ומצוות איתם הוא יכול לשבור את האגו שלו ולתקן את עולמו, מצד שני, כבר יש לו מושגים יותר גדולים. קודם הוא רצה דברים קטנים, עכשיו הוא כבר רוצה עולם הבא, השגות רוחניות, דברים גדולים.

הסדר של בניית האדם השלם זה בשלבים. אדם צריך לעבור תהליך, אי אפשר ביום אחד להיות שלם. בכל ענין, גם בנפש, עוברים תהליך ואז מגיעים לנקודה האמצעית. הרמב"ם אומר שאדם צריך ללכת ב'שביל הזהב', לא יותר מדי פזרן, לא יותר מדי קמצן. אדם צריך להיות בינוני - 'שביל הזהב'. אבל אם אדם כבר הגיע לקיצוניות אחת, למשל, הוא נהיה קמצן גדול, אז כדי להגיע לממוצע, הוא צריך להיות עכשיו פזרן בקיצוניות לא רגילה. כאשר יגיע לשם, הוא כבר יוכל לאזן את זה, להגיע ל'שביל הזהב'.

כתוב שאדם צריך להידבק במידותיו של הקב"ה, להיות דומה לו, כמו שהשם רק משפיע ולא מקבל, כי ממי יקבל, כך האדם יעסוק רק בהשפעה. אבל אם הוא משפיע ולא מקבל אז בשביל מה הוא בא לעולם? הרי הקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב לנבראיו, כדי שיהיה ענג לבריות. ואם האדם ידחה כל דבר אז לא יתקיים התכלית של הבריאה.

הפתרון שכתוב בכתבי הרב אשלג זצ"ל, זה שיהיה מקבל על מנת להשפיע. כמו האורח שבא אצל בעל הבית, רצה בעל הבית לכבדו והאורח חש בושה גדולה. הפציר והפציר בו בעל הבית עד שראה האורח כי הוא מוכרח לאכול על מנת לגרום נחת רוח לבעל הבית. הוא הסכים לקבל על מנת להשפיע.

המיתה מביאה לדרגה המושלמת

פרשת חיי שרה

ב"הקדמה לספר הזוהר" כתוב שמגיעים לדרגה מושלמת של "לקבל על מנת להשפיע", רק אחרי תחיית המתים. מפני שתמיד נשאר אצל האדם חלק שאותו הוא לא יכול לבטל. אדם חייב את החלק הזה כדי להתקיים בעולם הזה. רק הקבורה מבטלת את השארית הזאת ממנו, מבטלת כל רושם מהרצונות שלו לעצמו. בתחיית המתים, אחרי שנתבטלו כל חלקי הגוף שזה הרצון לקבל, אז הוא מקבל את כל חלקי הנשמה עד יחידה, כל המדרגות, כל הכח להשפיע. זה עניין כללי של כל העולם, זה לא עניין פרטי.

הקב"ה יחיה את כל המתים עם אותו מום שיש בהם, אותו הגוף, לא גוף רוחני, אלא הגוף הגשמי שרצה את כל הבלי העולם הזה, אותו הוא מחייה. אבל אז יהיה לאדם כבר את כל חלקי הנשמה, הכח להשפיע, והוא ישתמש באותו גוף, אבל עם רצון לקבל על מנת להשפיע. זה סדר ההתפתחות השלמה של הדברים.

דרך נוספת - מסירות נפש

יצחק מראה לנו דבר חדש, אפשרות נוספת של תיקון הרצון. אמרנו שכדי להגיע למצב מושלם של קבלה על מנת להשפיע, צריך קבורה, יצחק עשה את זה בלי קבורה. רש"י אומר על הפסוק, "וַיָּבֹא, אֲבִרְהָם, לְסֹפֵד לְשָׁרָה, וְלִבְכָּתָהּ", "נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחו נשמתה ממנה ומתה". הניסוח של רש"י קצת תמוה, "...לשחיטה, וכמעט שלא נשחט...", היה אולי צריך לומר, "לשחיטה ולא נשחט". הרי הועמד לשחיטה ולא נשחט, אז מה זה 'כמעט שלא נשחט'?

מסביר הרב שיינברגר שליט"א, זאת אומרת שהוא מת ולא מת. הוא ביטל את כל הרצונות שלו, מתחת למאכלת, עשה הכל כדי שזה יהיה מוצלח, נעקד ברצון, רצה שחיטה כשרה. הוא היה במצב של ביטול מוחלט של המציאות שלו. אם אדם מבטל את כל המציאות שלו, זאת אומרת שהוא כבר לא קיים בעולם. אצל יצחק, בפעולה אחת הייתה מיתה ותחיה. במסירות נפש שלמה, יצחק היפך את הרצון לקבל שיהיה אך ורק על מנת להשפיע, להשפיע נחת רוח לבורא.

שרה למדה מיצחק

יש פירושים רבים על הסיבה למותה של שרה בעיתוי זה. אלא שבהתאם לדברים האמורים לעיל, אנו לומדים ששרה אמנו, ברב גדולתה, ראתה את מה שעשה יצחק והבינה שאפשר לבטל את המציאות בתוך המציאות. מסביר הרב שיינברגר שליט"א, מרב הרצון שלה לדבקות היא ביטלה את המציאות שלה. לא, ח"ו, שהיא עשתה איזה פעולה לאבד עצמה לדעת. אלא, שמרב דבקות פרחו נשמתה. יש מצב של דבקות שאדם כבר לא יכול להיות בעולם הזה.

מסופר על רבי מנחם מזלוטשין, בסעודה שלישית של שבת היה מגיע למדרגות כל כך גבוהות שהיה צריך מישהו שישמור עליו, משום שאם יגיע למקומות יותר מדי גבוהים הוא עלול פשוט להסתלק מהעולם הזה. היה מקרה אחד שמי ששמר עליו שמע איזה רעש בחוץ ויצא לבדוק מה קרה. כשחזר, כבר מצא את הרב אומר 'שמע ישראל' וכבר יצאה נשמתו. זה מצב של דבקות שאדם כבר לא יכול להיות בעולם הזה. שרה למדה את הסוד הזה מיצחק, נשחט ולא נשחט, יש דבר כזה, אז היא עשתה את הדבקות הזאת ויצאה נשמתה. יצחק פרחו נשמתו מהדבקות, אבל משמים החזירו אותה אל הגוף. שלוש שנים היה יצחק בשמים עד שחזר. לכן, מסופר שרק אברהם שב אל נערו. יצחק נשאר למעלה על ההר.

אליעזר ונגיעותיו

נעבור לסיפור של שליחות אליעזר, עבד אברהם. הסיפור מסופר באריכות גדולה בתורה להורות שבסיפור זה ניתן למצוא לימוד גדול ושטמונים בו אורות גדולים. אמרו חז"ל על אריכות הסיפור, "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום יותר מתורתן של בנים..." (מדרש רבה).

פרשת חיי שרה

הסיפור עצמו

שליחות אליעזר מתחילה בדברי אברהם אבינו אליו. אברהם משביע את עבדו אליעזר שלא יקח לבנו אישה מבנות כנען, אלא שילך אל מולדתו של אברהם ושם ימצא לו אישה. אליעזר מהסס, "אולי לא-תאבה האשה, ללכת אִתִּי...". אברהם מבטיח לו כי השם ישלח מלאך לפניו להצליח דרכו.

כך יוצא אליעזר עם עשרה גמלים עמוסים בכל טוב, בדרך אל ארם נהריים, אל העיר חרן. במסעו, "קופצת לו הדרך", ובמקום כמה ימים, המסע לוקח לו כמה שעות. לעת ערב, בהגיעו לשם, הוא קושר את הגמלים ליד הבאר ומחכה לשואבות. במקביל הוא נושא תפילה לשם שיצליח דרכו ונותן סימן, אותה נערה שיבקש ממנה מים לשתות והיא תאמר 'אשקה גם את גמליך', היא האישה ליצחק. הרי זה פלא, הוא עוד לא הספיק לסיים את המשפט והנה רבקה באה והכל קורה בדיוק כמו שהוא ביקש. היא משקה אותו ומשקה את הגמלים ובנוסף מתברר שהיא אכן בת משפחתו של אברהם. אליעזר נותן לה נזם וצמידים, מודה לשם והולך לבית אביה. שם מארחת אותו משפחתה של רבקה, אביה בתואל ואחיה לבן. אליעזר מספר להם על שליחותו באופן מפורט ביותר, למעשה חוזר שוב על כל מה שהתורה כבר סיפרה לפני כן.

השינויים בגירסאות

התורה הקדושה מאוד מדויקת וחסכונית במילים, לכל אות ואות יש משקל מהותי. אולם כאן מצאה התורה לנכון לחזור שנית על אותו הסיפור בדיוק. מתוך חזרה זאת אנו מוצאים לימוד חשוב מאוד לגבי אחד החסרונות הגדולים שיש לנו לתקן אם ברצוננו להגיע אל שלמות גדולה יותר בעבודה הרוחנית.

בין שני הסיפורים, סיפור התורה והסיפור שמספר אליעזר, אנו מוצאים שינויי גירסאות. כשאליעזר חוזר ומספר את השתלשלות העניינים למשפחתה של רבקה, הוא מכניס כמה שינויים בפרטי המאורעות. למשל, כשסיפר להם את חילופי הדברים עם אברהם אבינו, אומר אליעזר, "ואמר, אל-אֲדֹנִי: אֲלִי לֹא-תֵלֵךְ הָאִשָּׁה, אִתִּי", ואינו מזכיר כלל את סוף דבריו, "הַקָּשָׁב אָשִׁיב אֶת-בְּנִי, אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָצֵאתִי מִשָּׁם". כדאי לשים לב, שבסיפור התורה כתוב "אולי" בכתוב מלא, ובסיפורו של אליעזר "אלי" חסר. צריך להתבונן מה מרמז השינוי הדק הזה. רש"י כותב על הפסוק הזה, "בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו...". זה עניין אחד וצריך להבין למה מרמז רש"י.

דבר נוסף הוא שכתוב, "וְאֶשְׁאַל אֹתָהּ, וְאָמַר בֶּת-מִי אַתְּ, וְתֹאמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נָחוֹר, אֲשֶׁר יִלְדָה-לוֹ מִלְכָּה; וְאֶשֶׁם הַגָּזֶם עַל-אֶפֶה, וְהִצְמִידִים עַל-יְדֶיהָ". רש"י כותב, "שנה הסדר שהרי הוא תחלה נתן ואח"כ שאל, אלא שלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא". נתבונן מה מרמזים שני השינויים האלה.

מוגבלות ראייתו של אדם

מתוך דבריו של הרב דסלר זצ"ל על הפרשה, לומדים כי כאן רצתה התורה הקדושה ללמד אותנו פרשה ב'תורת הנגיעות'. אומר הרב דסלר, "כל אדם יש לו גבול לראייתו הטבעית, ואין העין תופסת מה שמחוץ לחצי עיגול של שדה הראיה. מי שעניו חלשות ונזקק למשקפיים, שדה ראייתו מצומצם יותר מזה שהוא בריא. כמו כן הדבר ברוחניות, אין אדם יכול לראות בבירור ולעמוד על האמת אלא באותו שטח עד היכן שמדרגתו מגעת, וחוץ מזה אינו יכול לראות בשום אופן". יכולים שני אנשים לחוות את אותה החוויה, להיות באותו שעור וכל אחד מהם יראה לפי מדרגתו בלבד. על זה כותב הרב אשלג זצ"ל בשיר, "וכל שאתם תחזו לכם, עיניכם תראנה ולא זר!".

אי-ראיית הנגעים

פרשת חיי שרה

חז"ל אמרו, "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו" (מסכת נגעים). אנחנו לא רואים את הדבשת שלנו. אנחנו מאוד טובים בלראות את הדבשת של אחרים, או לפחות לחשוב שאנחנו רואים. לפעמים מספיק לנו איזה פרט קטן וזהו, שפטנו את האדם, אנחנו כבר בטוחים שאנו יודעים מי עומד מולנו, שפטנו את המציאות. הגיע הזמן להבין שאנחנו לא ממש תופסים שום דבר, הכל תעתוע גדול של החושים שלנו, כל דבר שאנו רואים הוא בהתאם להתניית החושים, המח והלב שלנו, ובהתאם למדרגה והשלב בו אנו נמצאים באותו רגע בחיינו.

ממשיך הרב דסלר ואומר, "מי שנמצא במדרגה תחתונה אינו יכול להשיג דברים השייכים למדרגה יותר גבוהה, כי דברים אלו מושגים רק באותה מדרגה, ובמדרגה נמוכה ממנה אי אפשר לעמוד על אמיתותם בשום אופן. למשל, בעל נטילה (רצון לקבל) לא ישיג את חסד המתחסד (רצון להשפיע)".

הסרת הנגיעות

מהדברים הנ"ל מובן לנו הלימוד העולה משינוי סדר המעשים בסיפורו של אליעזר. אמונתו העמוקה של אליעזר ושמחתו על הנס שנעשה לו, הם שגרמו שישים הצמידים על ידי רבקה בטרם ששאל על משפחתה, כי בטוח היה בלי שום ספק מה תהיה תשובתה. אך בבואו לספר הדברים לאנשים כבתואל ולבן, הכיר בחוכמתו שאי אפשר להסביר להם את הדברים כהווייתם, כי במדרגתם לא יוכלו בשום אופן להשיג אמונה ובטחון, ובעיניהם כזר יחשב, כמשוגע ומתעתע. כי מי שגבול ראייתו מצומצם על ידי אהבת הגשמיות, לעולם לא יוכל לתפוס אמיתות של מדרגות רמות.

כל אחד מכיר את התחושה של הרצון לשתף אחרים בדבר נפלא שקורה לו בחיים. למשל, במקרים רבים כשאדם נחשף ללימוד הפנימיות, מתעורר בו הרצון להפיץ, לדבר, לשכנע ולהשפיע את מה שלמד לסביבתו. ראשית, הרבה פעמים הדברים לא בשלים אצלו בפנים ומוטב שיחכה עד שיבשילו קצת. שנית, ויתרה מזאת, אנו חייבים לשקול מי עומד מולנו ומה מדרגתו. יכול להיות שאותו אדם שקוע עמוק ב'אהבת הגשמיות' וכל מה שנאמר ייפול על אוזניים ערלות ובמקרה חמור יותר, יעורר התנגדות גדולה יותר, והרחקה במקום קירוב. יכול להיות שאותו אדם פשוט ידחה אותנו בטענה שאנו מלאים דמיונות ו"שטופי מח". אליעזר למד אותנו זהירות בתקשורת עם הסביבה, ועל זה כתוב בגמרא, "אמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון: כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצווה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע" (יבמות ס"ה ב').

ממשיך הרב דסלר, "וכך הוא הדבר בכל מי שיש לו נגיעות. בעניין אשר שם שוררת הנגיעה, אינו יכול ומסוגל לראות את האמת, ורק בסור הנגיעה יוכל לעמוד על אמיתת הדברים".

כמו אותם קופים שאוהבים לאכול מלח, והדרך לצוד אותם היא לשים מלח עמוק בתוך גזע העץ. הקוף נאחז במלח ומסרב להרפות, כל כך אחוז בתאוה שאינו מרגיש ורואה את סכנת הצייד המתקרב. כולנו אווזים בכל מיני גושי מלח, כל אחד וה"גוש" שלו, ולרוב לא רואים את האמת עקב הנגיעות שיש לנו בדבר.

על מנת להמחיש את הדברים יותר, נחזור לדבריו של רש"י על בתו של אליעזר. אומר ומסיים הרב דסלר, "ועל כן כשהשביע אברהם אבינו את אליעזר שלא יקח אישה ליצחק מבנות כנען, השיב "אולי לא-תאבה האשה, ללקח אחרי אלה-האֶרֶץ הזאת; הִקְשִׁיב אֶנְשִׁיב אֶת-בְּנִי, אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר-יִצְחָק מֵשֵׁם" - אולי מלא, כי בשעה זו עדיין היתה לו תקוה לבתו ולא היה יכול להרגיש נגיעתו בשום אופן, וסבר ששאלתו היתה רק לטובת העניין ולא נכנסה בדעתו כוונתו על בתו, כי הרי הצעתו הייתה ממין אחר לגמרי: "הִקְשִׁיב אֶנְשִׁיב אֶת-בְּנִי...". אבל בספרו הדברים בפני בתואל, כבר ראה שמן השמים נבחרה אשת יצחק, ולא היתה לו

פרשת חיי שרה

עוד שום תקווה שבתו תזכה ליצחק. ממילא בטלה נגיעתו והכיר את האמת, שכל שאלתו הקודמת היתה מצד הנגיעה בלבד. לפיכך לא רצה לבטא שאלתו המוטעית, תולדת נגיעתו, אודות השבת יצחק אל פדן ארם, כי נתברר לו שלא אמר זאת אלא כדי לכסות על נגיעתו. ועל כן רמזה התורה עכשיו "אלי" חסר כתיב, כי עתה נתגלתה נגיעתו והכיר האמת".

מתוך האמונה בהשגחה, מתוך התבוננות במציאות ולא בדמיונותיו, מגלה אליעזר את נגיעותיו ומתקן את דרכו. אנו לומדים מהפרשה שרק מתוך מסירות נפש ואמונה שלמה, ניתן לתקן את הרצונות המקולקלים שלנו, את הנגיעות, את הרצון לקבל ממנו אנחנו בנויים. רק כך אפשר להפך את הרצון לרצון להשפיע ולשנות את מראה העולם כולו. להגיע למציאות של "עולם, חסד ויִבְנָה".

השעור מוקדש לרפואת תמר בת שחר, יוסף בן יונה, יעל בת רבקה בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל, שרה בת יוסף ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

בכל מכל כל

"מה יהיה עם הילד הזה,"?! ספקה אמו של אליהו את כפיה בייאוש, "מילה אחת לא הוציא מפיו ותיכף הוא כבר בן ארבע."!

ממקום מושבו השתתף אביו של אליהו בצער, ומצחו נחרש קמטים: "עשינו הכל כדי שהוא ידבר, לכל הרופאים כבר לקחנו אותו. כולם בדעה אחידה 'אין לו שום בעיה. אין לנו מושג למה הוא שותק.'"

בארוחת הצהריים פתח אליהו את פיו לראשונה: "אפשר בבקשה לקבל את המלח."?

כולם היו בהלם. "אתה יכול לדבר.??? אליהו חיך מבוש וענה: "עד היום הכל היה טוב, לא הייתה לי שום סיבה לדבר..."

השידוך המעניין שהתרחש בין יצחק לרבקה באמצעותו של אליעזר, עבדו הנאמן של אברהם, הינו פרשה מעניינת עמוסה ורווית תובנות. ברשותכם נתמקד מעט הפעם בפסוק הפותח פרשה זו ובמסר שלמדו ממנו חז"ל: "ואברהם זקן בא בימים וה' בירך את אברהם בכל."

אין מי מאיתנו שלא מכיר את המשפט המופיע בברכת המזון: "הרחמן... כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל." זו נשמעת ברכה הכוללת בתוכה כל טוב שבעולם, זה כנראה נכון, אבל האם פעם חשבנו לעצמנו מה מסתתר מאחורי המילים "בכל מכל כל?"

חז"ל בתלמוד מלמדים אותנו מעט יותר על המסתתר מאחורי מילים אלו, והנה דבריהם: "שלושה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן - אברהם יצחק ויעקב. אברהם שכתוב בו 'בכל', יצחק שכתוב בו 'מכל', יעקב שכתוב בו 'כל'."

מה שכתוב אצל אברהם "וה' בירך את אברהם בכל" אינו טעון הסבר נרחב.

פרשת חיי שרה

לגבי יצחק אבינו מספרת התורה שכששלח יצחק את עשו להביא לו ציד כדי שיברכו, הגיע יעקב והגיש ליצחק - שהיה עיוור ולא ראה מי הנכנס - אוכל. לאחר מכן, כשהגיע עשו והביא אף הוא את צידו, שואל אותו יצחק: "מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואוכל מכל." [רש"י מפרש שכל הטעמים שרצה יצחק, היה טועם באוכל שהגיש לו יעקב].

מספר שנים מאוחר יותר, חוזר יעקב מחרן לבית הוריו בארץ כנען ועשו בא לקראתו עם 400 איש למלחמה. הם נפגשים לאחר שיעקב שולח לעשו מתנות גדולות ומפייס אותו, ועשו אומר ליעקב קח את המתנות שלך, אני מסודר בחיים ואין לי צורך בזה. הוא נוקט בלשון של גאווה "יש לי רב- " יותר מדי הרבה.

יעקב מתחנן לעשו שייקח את המנחה שהכין עבורו, אבל כדי לשכנעו שהמתנה ששלח לו לא מכבידה על כיסו, משתמש יעקב במילים: "כי חנני אלוקים וכי יש לי כל- " כל מה שאני צריך. עשו מתרצה ו"מסכים" לקחת את הדורון.

נבוא חשבון. האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, סבלו בחייהם לא מעט. כל אחד מהם התמודד עם קשיים אדירים, כמו עשרת הניסיונות של אברהם אבינו, העקרות הממושכת של שרה ורבקה, המלחמות של הפלשתים עם יצחק על רכושו, סבלו של יעקב מעשו ולבן ובהמשך על ידי דינה ויוסף.

איך תיתכן העובדה שהם משתבחים בכך שיש להם ה-כ-ל?! איפה כל הצער, הייסורים והבזיונות שהיו מנת חלקם?

ביאורם של הדברים הוא: ידוע ידעו אבותינו הקדושים יותר מכל אחד אחר מהו סבל, אבל הקשיים שנפלו בחלקם לא הרתיעו אותם מהמטרה. כי אם אבינו הרחמן שבשמים גזר שעלי לעבור כך וכך - מה לי כי אתלונן? זהו הדבר הטוב עבורי כעת.

זוהי פסגת האושר. המקום הגבוה ביותר של שמחה אליו ניתן להגיע. שכן מהותה של השמחה היא שלמות פנימית עצמית עם המצב הנתון העכשווי בו אני נמצא, והרגשת סיפוק ממה שיש וגם ממה שאין. יש להם "כל".

לכן הוגדרו שלושת האבות כמי שזכו לטעימה מהעולם הבא עוד בחייהם. כפי ששם, בעולם הבא, אין צורך באכילה ושתייה ושינה, כולם רוחניים וטוב להם עם מה שיש להם - כך ראו האבות בכל מה שעבר עליהם את הדבר הטוב ביותר.

בקשר אלינו, צריכים אנו לאחוז את החבל משני קצותיו. גם לבקש ולהתפלל על כל דבר ולא לחשוב שאם אין על מה להתלונן איננו צריכים לדבר עם אבא, וגם לחוש שיש לנו כל מה שטוב עבורנו.

קשה? בדיוק בשביל זה אנו מבקשים: "כמו שנתברכו אבותינו בכל מכל כל," שנרגיש גם אנו כמותם שיש לנו הכל.

בין מבחן לניסיון

בפרשתנו מובאת שרה, אִם האומה היהודית, אל המנוחות, ואנו רוצים להתבונן בסיבה שבגינה קופחו חייה.

פרשת חיי שרה

ובכן, ידועים ומפורסמים דברי המדרש שמביא רש"י עם בתחילת הפרשה (כג, ב): "נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק - **לפי שעל ידי בשורת העקידה, שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרח נשמתה ממנה ומתה.**"

מנמק בעל "שפתי חכמים" (שם אות ט): "שליח בא מהר המוריה והגיד לה (לשרה) ענין העקידה, והתחיל להגיד לה שנזדמן בנה לשחיטה, ואיחר המגיד לסיים דבריו ולומר לה שניצל ולא נשחט ... **לכן נבהלה כל כך מדבריו ופרחה רוחה ונשמתה.**"

מי היה אותו שליח שדיווח לשרה על העקידה?

מספרים חז"ל (פרקי דר"א, פל"א): "כששב אברהם מהר המוריה, חרה אפו של **סמאל** (השטן), שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברהם אבינו. מה עשה? **הלך ואמר לשרה: ...לקח אברהם את יצחק בנו ושחטו והקריבו על גבי המזבח לעולה. התחילה שרה לבכות ... ופרחה נשמתה ומתה.**"

האמת, שבהתחלה שרה הייתה סקפטית לדברי השטן. כך כותב הש"ך (ריש פר' חיי שרה), שבתחילה שרה לא האמינה לסיפורי השטן, והיא הלכה לברר אם כנים דבריו אצל אחימן ששי ותלמי שהיו ענקים - "אמרה להם: אתם ארוכים ורואים מרחוק, הביטו וראו אם תראו זקן אחד הולך עם ג' נערים? **אמרו לה: אנו רואים זקן אחד עוקד בחור אחד והסכין בידו. מיד מתה.**"

טוב, נראה שהבנו את הסיפור. שרה נפטרה כתוצאה מבשורת השטן על עקידת יצחק.

וצריך להבין, הלוא שרה הייתה גדולה מאברהם בנבואה (שמו"ר א, א), אז איך יתכן שאברהם הצליח לעמוד בניסיון ועקד את בנו ממש, ואילו שרה נפטרה רק כתוצאה משמיעת הבשורה בלבד?

מסביר ר' חיים שמואלביץ (שיחות מוסר, תשל"ג-ו), שאברהם קיבל את ניסיונו מה', ולשם כך ניתנו לו כוחות מיוחדים על מנת שיוכל לעמוד בו, אך לעומתו שרה קיבלה את ניסיונה מהשטן, והיא לא קיבלה את הכוחות שקיבל אברהם.

וגם זאת עלינו לברר, אם לא ניתנו לשרה כוחות לעמוד בניסיון שהציב לה השטן - איך היה צפי שהיא תעמוד בניסיונה ולא תמות?

שר מכובד נסע בכרכרתו, והנה מבחין הוא על אם הדרך בשיכור סמוק לחיים הישן בתוך שלולית בוך.

רעיון שובב עלה במוחו. הוא ציווה על משרתיו לשאת את השיכור אל ביתו המפואר, לרחצו ולהלבישו בבגדי כבודו, ואז להשכיבו במיטה מפוארת ולהניח ליד מיטתו בגדי כמורה.

"כאשר יתפכח השיכור משכרותו", הורה השר למשרתיו, "גשו נא אליו ודברו עמו בהכנעה, כאילו היה הוא כומר רם ומכובד".

המשרתים שמחו לשתף פעולה עם התרגיל וציפו בקוצר רוח לרגע בו יתעורר השיכור.

פרשת חיי שרה

כאשר פקח השיכור את עיניו, מיהרו אליו המשרתים, ובקומה כפופה אמרו בהכנעה: "אבינו, הכומר הנכבד, במה נוכל לעזור לך?"

השיכור, שכבר התפכח מיינו, בהה בהם בחוסר הבנה. מצד אחד הוא לא זכר שהוא כומר, מצד שני הוא גם לא זכר שלא. הוא הביט בבגדי כמורה שהונחו ליד מיטתו, והתבלבל לגמרי...

הוא החליט לערוך לעצמו מבחן. הוא יקרא בספרי הכמורה, אם יבין משהו, סימן שהוא אכן כומר, ואם לא, אז כנראה שלא.

הוא ביקש ממשרתיו להביא לו את ספרי הכמורה. משאלו הגיעו לידי, הוא פתח אותם וכמובן לא הבין אפילו מילה.

הוא כבר עמד להסיק מכך שהוא אכן לא כומר, אך לפתע חלפה במוחו מחשבה משונה:

'אולי כל הכמרים בכלל אינם יודעים קרוא וכתוב, בדיוק כמוני? אולי בעצם כולם רק מעמידים פנים שהם קוראים מתוך הספרים עבי הכרס, כאשר למעשה הם לא מבינים אפילו חצי מילה ממה כתוב בהם?'

אחר שהעמיק האיש במחשבה זו, הסיק לעצמו: "כנראה שבכל זאת אני אכן כומר"...

* * *

המלבי"ם (בראשית כב, א) מבדיל בין שני סוגי ניסיונות שבאים על האדם: יש **מבחן** - שנועד לבחון אם האדם "**שלם עם ה' כפי טבע רוב בני אדם**", ויש **ניסיון** - שנועד לנסות את האדם "**אם יעמוד בצדקתו בדברים שהם למעלה מטבע הבשר**".

ניקח את ניסיון העקדה לדוגמא.

ניסיון העקדה היה **ניסיון** עבור אברהם ו**מבחן** עבור שרה. אברהם נדרש לפעול **למעלה מטבע אנושי** ולעקוד את בנו, לעומתו שרה רק נדרשה לסמוך על בעלה שהוא פועל על פי צו ה', וזהו טבע רוב בני הזוג - לסמוך זה על זה.

ניסיון ניתן לאדם **מה'** ("הַאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם"), ולשם כך מוענקים לו כוחות מיוחדים כדי שיוכל לפעול למעלה מטבע אנוש. את המבחן מציב **השטן** ("יש בריה בעולם שבראה ה' **להבחין** בה אהבת בראיו". אוה"ח בראשית ג, ו), וכיון שבטבעו קיימים כוחות להתמודד, אין הוא מקבל כוחות נוספים.

כלומר, מבחן השטן הוא כתעלול השר השובב: **הוא מציב בפני האדם פיתוי שקרי, והאדם נבחן - האם יכיר בשקר ויפרוש, או שיאמת את השקר ויתפתה**.

שרה לא נצרכה לכוחות מיוחדים בכדי להבחין בשקר שבמבחן השטן, אלא שבחלקלקות לשונות הטעין אותה השטן רגשית בסיפור דבריו, עד שליבה כבר לא עמד בעומס הבשורה.

* * *

אם נתבונן, רוב ההתמודדויות בחיינו הינם **מבחן** ולא ניסיון.

פרשת חיי שרה

כל מי שנכשל פעם בתאווה או מידה רעה יודע, שזה שקר גמור לשנות בכישלון. לא נהנים ולא מרוויחים מזה, נקודה. הוי אומר, שבשביל להתגבר על פיתוי נדרש מאיתנו "סך הכל" לפעול **על פי טבענו** שדורש את ההתגברות. זהו, כאמור, **מבחן ולא ניסיון**.

הבנה זו פותחת צוהר בפנינו להבין, שבעצם על רוב מאורעות חיינו נוכל להתגבר בנקל - לו רק נכיר בעובדה שהכוחות כבר טמונים בקרבנו, וכל שעלינו לעשות כדי לממש אותם הוא לזהות שמדובר בפיתוי שקרי.

אה, וכשיבואו באמת ניסיונות, נקבל לכך כוחות.

* * *

לסיום, מה אתם אומרים: קשיי הקורונה עבורנו הם מבחן או ניסיון?

בידוד עם השאלה הזאת יחבר אותנו לעצמנו.

תחשבו על זה.

ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה... ויקח את רבקה ותהי לו לאשה... (כד סז)

"גלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ו שנזדמנה לו רבקה בתפלתו" (רש"י).

ובכל זאת באונקלוס תרגם "וְהָאֵלֹהִים תִּקְנִין עֹבְדֵיהָ בְּעֹבְדֵי שָׂרָה אֲמִיה" זאת אומרת שיצחק לא התפעל מן המופתים הללו כל זמן שלא תהה מי היא רבקה באמת. אך משראה שמעשיה מתוקנים כמעשי אמו שרה אז לקחה לאשה, לומר לך כי ניסים אינם ראיה לצדקות, אך אם נאים מעשיה אזי אפשר לצרף גם את הניסים הללו כהוכחה לצדקותה.

ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה (כה' ט')

מכאן שעשה ישמעאל תשובה והולך את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם (רש"י).

ושואל ראש ישיבת חברון הרש"ז ברוידא זצ"ל איפה מצינו שבגלל זה שישמעאל הולך את יצחק לפניו יש כאן סוג של תשובה, מהי החזרה בתשובה שיש בזה?

ופירש כי רואים בתורה את תחילת ירידתו של ישמעאל "ביום הגמל את יצחק" ראתה אותו שרה מצחק היינו שהיה יורה חיצים על יצחק כבדרך צחוק "כעבד המלעיג על אדוניו" והיורד מן הדרך הוא תמיד ע"י זלזול ובזיון כמש"כ "ויבז עשיו את הבכורה". א"כ תיקונו וחזרתו בתשובה של ישמעאל היא ע"י שיכבד את יצחק ותורתו, וזה ע"י שהוליכו לפניו שהיא אמירה של התכופות וההערכה לאדונו ובזה רואים את תשובת המשקל.

ויאמר אברהם אל עבדו ... שים נא ירך תחת ירכי: ואשביעך בה' אלקי השמים ... (בג)

פרשת חיי שרה

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המִשְׁלַבּ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שֵׁם נָא יֵדֶךָ תַּחַת יָרְכִי: וְאֲשַׁבִּיעֶךָ בִּה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֶּהִי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וְכוּ

על ר' ישראל סלנטר מסופר כי נזדמן פעם לפונדק, כשראה הכפרי בעל הפונדק שעומד לפניו יהודי בעל צורה שאלו "יש לי בהמה ומעוניין אני לשחטה שמא מר שוחט"? אמר לו רבי ישראל "לא, אינני שוחט". לאחר זמן פנה רבי ישראל בעצמו אל הפונדקאי וביקש ממנו להלוות לו רובל אחד. ענה לו הפונדקאי כמתנצל "כלום מכיר אני אות כבודו מי הוא מהיכן בא וכיצד יחזיר לי". השיבו רבי ישראל סלנטר "ישמעו אוזנך את אשר פִּיךָ מדבר, בממון איני נאמן עליך אפילו בכדי הלוואת רובל בודד, ואילו בדיני השחיטה שדיני תורה גדולים ועצומים תלויים בהם הייתי נאמן עליך בתוך כדי שאילת שלום,,,".

וזוהו דברי הפסוק, כאשר פונה אברהם אבינו אל אליעזר עבדו המִשְׁלַבּ בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ שימצא זיווג ליצחק, היה צריך אברהם להשביעו באלקי השמים ואמר לו לשים ידו תחת ירכו ולהיכן נעלמה נאמנותו של אליעזר? אלא שאברהם אכן סמך על אליעזר בכל אשר לו אבל ברוחניות, במצות התורה הקשורה לבנו לא האמין לו עד אשר השביעו בה'.

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג א)

לכך נכתב שנה בכל כלל ולומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא מה בת עשרים לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא ובת עשרים כבת שבע ליופי (רש"י).

צ"ע מה שכתב רש"י 'מה בת עשרים לא חטאה שהרי אינה בת עונשין', שהרי עיקר ההלכה היא שאין מענישים בדיני שמים פחות מבת כ', אבל החטא הוא בודאי חטא גמור ומנין שלא חטאה.

ונראה לבאר ע"פ הגמרא ביבמות (סד, ב) 'אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא שרה אמנו אילנית היתה', ויעוין ברמב"ם הלכות אישות (ב, ג) דאילנית נקראת קטנה עד שתהיה בת כ', ולפ"ז כיון דשרה היתה אילנית היה לה דין קטנה עד גיל כ' ושפיר כתב רש"י שאינה בת עונשין, דכיון שהיא קטנה ואינה נענשת בידי אדם אינה בגדרי עונשין וחיובין כלל.

ולפ"ז אפשר לבאר המשך דברי רש"י 'בת עשרים כבת שבע ליופי', דבאמת לפי דברי הגמרא שהיתה שרה אילנית צ"ע איך יתכן שהיתה יפה והלא יעוין ברמב"ם שם (ה"ו) דמבואר שסימני אילנית הם סתירה גמורה ליופי, ומזמן שמתחלת לגדול ניכרים בה סימני אילנית אשר בטבע כעורה היא, אמנם מבואר בגמרא סנהדרין (סט, ב) דדורות ראשונים היו מולידין בני שמונה שנים, ומבואר דזמן תחילת גדלותן היא בגיל שמונה, וזהו מש"כ רש"י 'בת עשרים כבת שבע ליופי', והיינו דכמו בהיותה בת ז' לא ניכרו בה סימני אילנית, כיון שעדיין היתה קטנה ולא התחילה לגדול, כמו"כ בהיותה בת עשרים לא כיערה אותם הסימנים.

ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה (כג ב)

מפרש"י על הפסוק מה טעם נקרא קרית ארבע, על שם ארבעה ענקים שהיו שם: אחימן, ששי, תלמי ואביהן, פירוש שני של רש"י על שם ארבעה זוגות שנקברו שם;

ה"כלי יקר" מפרש בדרך שונה, קודם, לקרית ארבע היו ארבעה שמות, והם: אשכול, ממרא, קרית ארבע,

פרשת חיי שרה

חברון.

ולאחר מכן היא נקראת בארבעה שמות מכיוון שמקום זה "הוקצה" לקברות, על כן נקרא בארבעה שמות המורים על ארבע דרכים שהמיתה מצויה בהן, ואלו הם:

1. יש מיתה שאדם מת בחטאו, כמו שכתוב במדבר (כז, ג) "כי בחטאו מת".
2. יש מיתה בעוון אחרים כמו בנים שנתפסים בעוון אביהם וצדיק הנתפס בעוון הדור.
3. יש שימותו בלי עוון אלא מצד המידה הטבעית, פירוד ארבעת היסודות, וכל מורכב סופו להיפרד.
4. מיתת נשיקה מיתת צדיקים שמתים בנשיקה (לשון נשיקה זה לשון חיבור) וענין מיתה זו שכאשר תעלה מחשבתה ונשמתה ותדבק למעלה בשכל הפועל, כיוון שעלתה שוב לא תרד, כי תישאר הנשמה "מחוברת".

וכנגד כל דרך באו ארבעת השמות של העיר חברון.

ממרא כנגד (1) אדם שמת בחטאו, מלשון "ממרים הייתם עם ד' (דברים, ט, ז) ".

אשכול כנגד (2) המת בעוון אחרים, הנעשים שכולים ממנו, כי הקובר בניו קרוי שכול כמו שנאמר "למה אשכל גם שניכם יום אחד" (בראשית, כז, מה), כי החוטא נקרא אשכול, בשל השכול.

קרית ארבע כנגד (3) המיתה הטבעית ופירוד ארבעת היסודות.

חברון כנגד (4) מיתת הנשיקה והחיבור.

ובא הכתוב לומר שמיתת שרה לא היתה מצד שני סוגי מיתה (1, 2) הראשונים, שיש בהם צד עוון, אלא מצד שני הסוגים האחרונים, שאין בהם צד עוון שכן כתוב בפסוק "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון" והזכיר הכתוב דוקא שתי מיתות אלו, שאין בהם צד עוון אלא מיתה מסוג פירוד ארבעת היסודות ומיתה מסוג מיתת נשיקה.

ותמת שרה וכו' ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה (כג ב)

לכאורה תיבת לשרה מיותרת שהרי כבר נאמר ותמת שרה, ונראה ליישב דכיון שאברהם היה גדול הדור א"כ בודאי באו כל גדולי הדור להספידה, אלא שלא הזכירו את חשיבותה של שרה רק במה שהיתה חשובה מחמת בעלה ושעשתה רצון בעלה וכדומה, אבל לא סיפרו את שבחה שהיתה חשובה בפני עצמה, ולכן נאמר 'ויבא אברהם לספוד לשרה' והיינו שאברהם הזכיר בהספדו רק את חשיבותה ומעלתה של שרה ומה שהיתה חשובה בפני עצמה ולא מה שהיתה חשובה מחמת בעלה.

גר ותשוב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני (כג ד)

אחוזת קבר אחוזת קרקע לבית הקברות (רש"י).

לשם מה קנה אברהם אחוזת קרקע לבית הקברות שלם, והרי כעת לא היה מוטל עליו אלא לקברה לשרה, ולא היה צריך לקנות אלא חלקת קבר עבודה ובכל פעם יוסיפו ויקנו לפי הצורך.

אכן אברהם היה בא לנוטלה אם לא ירצו למכרה מכח תביעה כי תושב הוא ונוטלה מן הדין שאמר לו

פרשת חיי שרה

הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת, וכפי שהביא רש"י בדיבור הקודם, ואם כעת היה קונה רק חלקה אחת נמצא תביעתו בטלה ויותר אין לו כח לכופם לתיתו החלקות הנוספות כלל, וכמו שהובא להלכה (רמ"א חו"מ קמ"ב ס"א) דראובן ושמעון שיש להם ערעור ביחד על חזקת ישוב וקנה ראובן משמעון החזקה לשנה הרי הישוב לשמעון שאילו היתה החזקה לראובן לא היה קונה משמעון לשנה, וכמו שפירשו שם דאע"ג דעביד אינש דזבין דיניה ואף שזה מגיעו ע"פ דין מ"מ עביד דקני כל זה כשקונה לגמרי אך אינו קונה לשנה כי עי"ז גורם שיצטרך לחזור לדון ולפשר עמו לאחר שנה, ואם קנה לשנה איבד חזקתו.

ומעתה כמו כן בדין אם אברהם היה קונה רק חלק אחד נמצא כי גורם שיהיה צורך אחר זמן לבוא לדון ולפשר עמם שנית, וכל כהאי גוונא אין דרך אדם לקנות מה שמגיעו ע"פ דין, ואם היה קונה היה מפסיד כח תביעתו ועל כן קנה מתחילה כל אחוזת הקרקע.

גר ותושב אנכי עמכם (כג ד)

במדרש (בראשית רבה פרשה נח) דרשו חז"ל, שכך אמר להם אברהם אבינוף אם רצונכם אני "גר", ואם אינכם רוצים אני "בעל הבית", שכך אמר לי הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת".

את דברי המדרש הללו ביאר המגיד מדובנא במשל: לעשיר אחד היה בית מפואר בנוי לתלפיות על גבעה רמה ומשקיף על פני נוף נפלא. לימים החליט האיש לעבור דירה אל מקום אחר ואת הבית נתן במתנה לאחד ממכריו, ואף נתן לו שטר וכך כתב בו: "בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים". חלפו שנים והעשיר שב אל עירו ואל מקומו והתאכסן בבית שהיה פעם ביתו.

כעבור כמה שבועות פנה אליו מכרו בעל הבית החדש ואמר: בתחילה סבור הייתי כי שבת ליום או יומיים על כן הכנסתי אותך אל ביתי, אולם עכשיו שאתה מתאכסן כאן שבועות אולי תואיל בטובך ותמצא לך מקום אכסניה אחר...

מה אתך? נדהם העשיר - והלא אני הוא כאן בעל הבית, שהרי אני בנית את הבית אלא שנתתו לך!

טועה אתה - השיב המקבל בעזות - את שנתת, נתת! כיום הבית הוא שלי ואם לא תעזוב מרצון תצטרך לעזוב בעל כרחך...! הגיעו השניים אל בית הדין והרצו את טענותיהם לפני הדיינים. ציוו הדיינים להביא את שטר המתנה וראו כי נאמר שם בפירוש "בית זה שייך לפלוני ובלבד שלא יהיה עז פנים"...

אם כך - אמרו הדיינים - הבית שייך לבעליו הראשונים כי אין עזות פנים גדולה יותר ממעשהו של מקבל המתנה, ואם הוא עז פנים העיסקה בטלה ומבוטלת מעיקרה!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו עליו השלום: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אולם נתן הקב"ה זכות לכנענים לשבת בארץ ואמר לאברהם אבינו "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה", משום כך יפה טען להם רברהם אבינו ואמר: "תנו לי אחוזת קבר", אם תסכימו אני בבחינת "גר" בארץ, ואם לא תסכחמו הרי שאתם עזי פנים וכבר נשלם עון האמורי ואני הוא "בעל הבית" בארץ.

נשיא אלוקים אתה בתוכנו (כג ו)

פרשת חיי שרה

משל למה הדבר דומה- ? אמר המגיד מדובנא- לגדול הדור אשר הורה הלכה ושימש כאב בית דין בעיר הגדולה שבמדינה, ולעת זקנותו בחר לו לדור בעיירה קטנה ושקטה ואנשים בה מעט.

והיה אם יבוא מאן דהוא להתארח באותה עיירה וישאל אחד מבני המקום: "מי הוא אותו אדם נשוא הפנים היושב במזרח בית הכנסת?"

אדם זה הוא רב העיירה שלנו! יענה הנשאל בשמץ של גאווה. למרות כוונתו הטובה של הנשאל הרי שבתשובתו זו הוא מפחית בהרבה מכבודו הראוי של הרב, שהרי אין זה מקומו כלל וכלל, מקומו בעיר הגדולה בין חכמים וסופרים ולגדולות הוא ראוי אלא שלעת זקנה ביקש לו מעט מנוחה...

כן הוא גם הנמשל- אמר המגיד- שאמרו בני חת לאברהם: "נשיא אלקים אתה" ורק לעת עתה אתה מצוי "בתוכנו".

ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו (כג ט)

בזהר הקדוש מבואר, שאברהם אבינו עליו השלום השתוקק לרכוש את מערת המכפלה הואיל וכבר ביקר בה וראה את אדם וחוה הטמונים שם, ואור גן העדן מבהיק שם, והיו לבו ודעתו תמיד על המערה וסגולתה.

המשיך הזהר הקדוש וכתב: בוא וראה, אילו היה עפרון רואה במערה מה שראה אברהם, לא היה מוכר אותה לעולם. אלא ודאי לא ראה בה ולא כלום, שהרי אין דבר מתגלה אלא לבעליו. משום כך לאברהם התגלה כי שלו היה, ולעפרון לא התגלה שלא היה לו חלק בו, ולא ראה בו אלא חשכה. תדע לך שכן הוא, שהרי אברהם לא ביקש אלא את המערה, ועפרון התייחס לשדה ולא הזכיר את המערה אלא בדרך אגב. המתבונן בדברים, יפקחו עיניו להבין התייחסויות רבות ונוגדות, השכיחות כל כך, איך יכולים רבבות, כן ירבו, לראות בשבת קודש יום מנוחה ושמחה אור ליהודים, יום שבתון יום מחמדים, מעין עולם הבא יום שבת מנוחה ולעומתם סבורים אחרים שקשה כל כך לשמור את השבת, זה כובל וזה מגביל, וממש מרחמים על המאושרים. כמו שם, במערת המכפלה, במקום שאברהם אבינו ראה אור גן עדן, ראה עפרון חושך ואפילה!

איך רבבות בני תורה ולומדיה, כן ירבו, נהנים מאורה ומזיוה, רואים בה תורת חיים, "נר מצוה ותורה אור" מבהיק, שואבים חיות דקדושה משיעור תורה, מדרשה מאלפת ומהרצאה מחכימה, והעומדים לעת עתה מנגד אינם מבינים ממה מתמוגגים!

וגם להיפך: איך הללו מדשדשים להנאתם ברפש, מתפלשים במדמנה הרי הקבס אוחז כשרואים באיזו פסולת מלאים דפי העיתונים, איזו זוהמה מוצגת על המסכים. בשאיפה לקלוע לדעת הלקוחות, להשביע רצון הקוראים והצופים ואנו מתחלחלים ומרחמים, מתרחקים ונדים...

ובעניין זה, סיפור: באו וסיפרו לצדיק חיים מצאנז זצ"ל שפלוני עבר עבירה מכוערת. הזדעזע. אמרו לו: "יש להענישו בחומרה!" השיב: "שמעו ואספר לכם סיפור..."

פעם, כך סיפר, מת הכומר הזקן באחד הכפרים. שלחו להם כומר חדש, צעיר ונמרץ, וכידוע, "מטאטא חדש מטאטא היטב", החליט למשול בכפרו ביד רמה ולתקן בו כל עוולה. ראה שהתושבים עמלים עד כלות כוחם בשדות, והעניות מרודה. היכן משכורתם? ככלות עמל יומם עולים הם כאיש אחד לפונדק, ושותים לשכרה כדי לשכוח עוניים ומרודם. משאירים שם את הפרוטות שהרוויחו ושבים לביתם שיכורים ומבושמים, והבתים הופכים לגיהנום! ראה, והחליט לשקמם. קרא לכינוס בהול של כל איכרי העיירה. נשא דרשה נלהבת בגנות השיכרות, והכריז על גמילה מיידית וכללית. מי שיפר את ההוראה, יובא לפניו למשפט!

התמרמרו האיכרים, הכומר החדש עומד להשבית את הנאתם היחידה בחיים. אך מה יכלו לעשות? הוא המנהיג, ועליהם להישמע להוראתו! התפזרו בדממה, וכעבור מחצית השעה התגולל האיכר הראשון

פרשת חיי שרה

בשיכרותו. הלך להטביע את יגונו מהגזירה החדשה בקנקן היי"ש... בתכונה רבה הובא העבריין לפני הכומר, כל בני העיירה ביקשו לשמוע מה יהא עונשו. והכומר ידע שעומד הוא למבחן. הוא, וסמכותו. הבין מה רבה האחריות, וביקש להפגין חכמה ופיקחות. לבצר בכך את מעמדו ולרכוש הערכה וכבוד.

פתח ואמר: "העבריין ייענש, כמובטח. אך מה העונש שיוטל עליו? הדין נותן, שככל שהיה הניסיון גדול יותר, כך תגדל ההבנה לחולשתו וייקל עונשו. אבל אם קל היה לו לעמוד בניסיון, אזי ייענש בכל חומר הדין..."!

מלמולי הסכמה נשמעו, בהתפעלות גלויה. אכן, ניחון הכומר בחכמה עצומה! מי כמוהם יודע, מה גדול הניסיון!

התעודד הכומר, והמשיך: "עלי לקבוע, איפוא, בפני איזה ניסיון עומד העבריין. אך איך אוכל לדעת זאת, ומעודי לא טעמתי טעמו של משקה חריף..."!

המולה נרגשת נשמעה, מצמוץ שפתיים ואנחות שקיקה. מישהו רץ לפונדקו של היהודי, והביא משם כוסית יי"ש. דממה שררה כשהגיש הכומר את המשקה לשפתיו. הביטו בו בקנאה. כל העיניים נעוצות היו בו כאשר עיווה את פניו, ובתמהון חזו כאשר ירק בתיעוב. "טפו", קרא, "איני יודע עונש נורא יותר מאשר ללגום משקה איום זה..."!

וסיים הצדיק מצאנז באמרו: "אתם מספרים לי שפלוגי הסתאב והתבהם, מבוסס במדמנה, ועוד רוצים שאעניש אותו? היש עונש נורא יותר מעצם מצבו..."!

ובכן, היחס הדדי הוא: אנו מרחמים עליהם, על חיים בלא שבת. והם מרחמים עלינו, על 'מגבלות' השבת. אנו מרחמים עליהם על חיי הפריצות, והם מרחמים עלינו על חיי הצניעות...

איך יובן השוני בהתייחסות, איך יוסבר הפער בשיפוט? לאור דברי הזוהר הקדוש הכל מובן, הכל כה פשוט: כל אדם, שמח בחלקו: "הן אישה על בעלה, הן מקח על לוקחו, הן המקום על יושביו." ישמח משה במתנת חלקו. מי שהשבת חלקו, והתורה חלקו, שמח בהם. ומי שהזוהמה חלקו, שמח בה, כנראה...

ועלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדולה ליוצר בראשית, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם! שחלקנו בתורה, ששבעים אנו מטובו יתברך, ונפשנו שבעה בישועתו!

בכסף מלא יתננה לי (כג ט)

יש להבין מה זאת "בכסף מלא". ויתכן לפרש שאברהם אבינו הדגיש "בכסף מלא" לומר שהוא מרחיק מלקיים מצוות "בחינם", רק הכל בכסף מלא. וזאת כמ"ש בזה"ק (פרשת תרומה קכח). שאין לו לאדם לעשות מצוות בחינם, אלא "לקנות" את המצוות. ע"ש.

וזה מאד תואם עם מידתו של אברהם אבינו איש החסד והאהבה, וכמ"ש הפסוק (ישעיה מא, ח) "אברהם אוהבי". ועוד כבר אמר עליו הקב"ה (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו" וגו'. ופירש רש"י "ידעתיו" מלשון "חיבה" ואהבה. ע"ש. ואברהם הלא אהב את הקב"ה עד מאד, ואהב את המצוות וכו' שביארו המפרשים (בן איש חי ש"ש פר' לך לך) "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב", שבענייני עולם הזה היה כבד ומתעצל, משא"כ בענייני עולם הבא ורצון ה', היה "זריז" (ע' בן איש חי שם).

וכבר אמרו בסוף תיקוני הזוהר (תיקון רביעאה דף קמא) "ואהבת את ה' אלקיך וכו' ובכל מאדך" וכו' דאית בר נש דצלי ואזיל בכל פיקודין דלא יהיב עליהו אגרא וכו', כלומר מי שאוהב את ה' אזי אוהבו בכל "מאודו" - כלומר בממונו ליתן על המצוות. וע"ע לרבנו אלעזר אזכרי בהקדמה ל"ספר חרדים". והמפרשים העירו גם שכן מצינו אצל דוד המלך ע"ה שאמר (ש"ב כד, כד) "ולא אעלה לה' אלקי עולות חינם". וראה מה שסיפר מהר"ח ויטאל על האריז"ל שנהג כן בענייני צדקה ומצוות, כמ"ש בספר שער המצוות (פרשת עקב).

פרשת חיי שרה

ולא כמו שיש מקצת אנשים, שקונים בגדים נאים לעצמו ולבני ביתו וכן רהיטים הכי טובים מבלי להניד עפעף, וכשבאים לקנות אתרוג ולולב או צדקה וכיוצ"ב דנים ומתפלפלים אם יכול או לא יכול, ואולי כך ואולי כך וכו'. ולא יאות לנו אוהבי ה', ולא תהא כהנת כפונדקית.

אכן בספר גשר החיים (ח"א פכ"ז) כתב שענין "קבר" צריך שיהיה "קנוי לו", שהרי מצאנו שהקפידו אבותינו בזאת, כמו אצל אברהם עם מערת המכפלה, וכן יעקב צוה: "קברו אותי במערה אשר קנה אברהם". וכן הרבה מקראות אצל יהושע ואלעזר בן אהרן. עכ"ד. א"כ יש פן נוסף למנהג אברהם כנזכר. עכ"פ תרוייהו אמת. וע' בשו"ת תורה לשמה (סימן נ) ובספר אגרא דפרקא (אות קצט ושיג) ובכה"ח (סס"י תקפד). וה' יתברך יזכנו להיות ידינו פתוחות לקיום המצוות הקדושות באהבה. אמן.

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא ואת מתך קבר (כג טו)

"שאלה כזו עוד לא שמעתי מעודי", אמר בהתפעלות מו"ר הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, כאשר הגיעה אליו השאלה הנוראה הבאה. ומעשה שהיה כך היה:
לפני כשבעים שנה נשא יהודי בפולין אישה ונולד לו בן. לאחר הנישואין, פרצה מלחמת העולם השנייה. האישה נספתה בשואה, אך היהודי ובנו ניצלו על ידי נכריה שהכניסתם לביתה ורשמה את האב בתעודת הזהות שלה כאילו הוא בעלה.

והנה אותו יהודי נשאר בבית הנכריה וחי עמה, והיא ילדה לו בן נכרי, רח"ל. לאחר לידת הבן, ברחו בני הזוג מאימת הנאצים

לאמריקה, ואילו הבן הראשון, היהודי, ברח לארץ ישראל.

במשך שנים הקשר של אותו בן עם אביו היה רופף מאד. והנה, ביום מן הימים, קיבל הבן היהודי הודעה מהערכאות בארה"ב אודות פטירת אביו. הבן בוקש להגיע ולחלוק לפי צוואת אביו, יחד עם אחיו הנכרי, בממון הירושה, שהסתכם בסכום עתק של חמישים מיליון דולר! את הממון הרב ביקש האב לחלק בין ב' בניו שווה בשווה - לכל בן עשרים וחמש מיליון.

הבן, שהיה ירא ה', מיהר להגיע אל בית אביו, וראשית כל התעניין בסדרי הקבורה. וכאן נתקל בבן הגוי שהודיעו כי מתכוון עוד היום להביא את האב לקבורה בבית קברות של גוים, ליד אמו הנכריה! ויכוח סוער פרץ בין שני הבנים. הבן היהודי תבע לקבור את המת בבית קברות יהודי (סמוך לחומה), בשל היותו יהודי, אך הבן הגוי לא ויתר, ועמד על כך שיקבר לצד אמו... עד שלבסוף הובא העימות להכרעת בית המשפט. ומה "פסק" השופט הערל? הוא הכריע כי יש לעשות "פשרה": לשרוף את גופת האב, ולתת חצי אפר לבן היהודי ואת המחצית השנייה לנכרי!...

הבן היהודי נחרד לשמוע את פסק הדין, ולא ידע את נפשו מרוב צער ודאגה. לפתע עלה רעיון במוחו: הלא ירושה גדולה נפלה בחלקי. אציע לבן הנכרי חמישים אלף דולר עבור הגופה. וכך עשה. אלא שהלה השיב לו: "אם כל כך יקר בעיניך כבוד אביך, אם כן תוותר על כל חלקך בירושה! תן לי את כל החמישים מיליון דולר, וטול את הגופה לעצמך"!

הבן היהודי הבין שלא יוכל לקבור את אביו בקבר ישראל אלא אם כן יוותר על הירושה. ניסיון גדול עמד לפניו, האם יוותר על הירושה העצומה, ויקבל במקומה את הגופה של אביו כדי לקברה בקבר ישראל...? פנה הבן אל מו"ר ונפשו בשאלתו: האם מחובתי לוותר על הירושה העצומה, שלמעשה כבר זכיתי בה, למען תת מנוחה נכונה לאבי בבית עלמין יהודי?

תשובת הרב זילברשטיין שליט"א הייתה, כי חייב הבן לוותר על כל הירושה כדי לקבור את אביו, ולא להרשות לשורפו. ואף על פי שהבן הנכרי 'סחט' את הירושה, ואין הכסף עובר ישירות לצורך הקבורה אלא לידי הערל, בכל זאת נראה שעל הבן לוותר על הירושה, כי אינו נותן משלו אלא משל אביו, והרי הנכסים משועבדים לקבורה.

והנה, שמע הבן את הכרעת הרב, ועמד בניסיון הגדול. הוא וויתר על הירושה העצומה, קיבל תמורתה

פרשת חיי שרה

גופת אביו, והביאו לקבורה בקבר ישראל. צא ולמד עד להיכן מגיעה מסירות נפשו של יהודי לציות לדעת-תורה ושמירת ההלכה...!

אפשר להוסיף בנותן טעם, סיים מו"ר שליט"א, שמצינו שאמרו חז"ל (יומא ל"ה:), שרבי אליעזר בן חרסום - מחייב את העשירים, הלל - מחייב את העניים, ויוסף - מחייב את הרשעים. ואולי אפשר להמליץ על הבן הזה, שהוא מחייב את כל היורשים, שלא יריבו על הירושה, וידעו לוותר למען כבוד האב!

ומעתה, הבה ונאזין למעשה נפלא נוסף שאירע לאחרונה, המלמד על מסירות נפש למען כבוד ההורים: נכנסה לחנותי אישה, סיפר יהודי ירא שמים, וביקשה לברר האם חנות זו הייתה בעבר חנות תכשיטים. משנענתה בחיוב, שאלה אם אוכל לעזור לה למצוא את בעלי החנות הקודמים. השבתי לה כי אני בנו של בעל חנות התכשיטים, ואבי כבר הלך לבית עולמו. מששמעה זאת האישה, הוציאה טבעת זהב משובצת ביהלומים, והחלה מספרת:

ראה נא, לפני עשרות שנים בהיותי ילדה כבת תשע, נכנסתי לחנות זו יחד עם אמי, וראיתי כיצד אמי 'מושכת' עם שרוול השמלה את הטבעת הזו... רציתי לזעוק ולמחות על הגניבה, אולם באשר מדובר היה באמי חששתי. לא ידעתי מה לעשות, ושתקתי.

והנה, לפני כחודש הלכה אמי לבית עולמה. בקשתי מאחיותי היורשות את נכסי אמנו ואת הטבעת, להשיב את הטבעת לבעליה. אולם הן סירבו בתוקף לוותר על טבעת כה יקרה, מה עוד שהיא בעלת ערך 'נוסטלגי', המזכירה להם את האם האהובה, שהייתה זו הטבעת האהובה עליה. ולכן טענו כי יעשו עליה גורל יחד עם שאר ממון הירושה. המשכתי לבקש מאחיותי, "אני מוכנה לוותר על חצי מחלקי בירושה, ואטול את הטבעת על מנת להשיבה". אך גם לזאת סירבו. "אם בכל זאת את מתעקשת לקחת את הטבעת", הוסיפו האחיות, "תוותרי על כל חלקך בירושה!!"

מכיוון שלא מצאתי מנוח לנפשי, ממשיכה האישה לספר, וידעתי כי טובתה של אמי היא שהגזילה תשוב לנגנב, החלטתי לוותר על כל חלקי בירושה, כדי לקבל לידי את הטבעת...! "הנה הטבעת לפניך, קחי ולכי", נענו האחיות היורשות בשמחה...

ואכן אישה זו קידשה שם שמים במסירות נפש נפלאה, וגרמה לטובה עצומה לנשמת האמא שתנוקה מעון הגזל החמור שבידה.

ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה היא (כג טו)

מפרש רש"י: בין שני אוהבים כמונו "מה היא" - חשובה לכלום.

לכאורה קשה- שאל הצדיק רבי חיים מאיר מוויז'ניץ- וכי מאימתי אברהם ועפרון היו אוהבים זה את זה?

אלא- תירץ הרבי- יש לפרש את דברי רש"י שכך אמר עפרון לאברהם: שנינו אוהבים, אולם כל אחד מאיתנו אוהב דבר אחר, אני אוהב כסף עד שארבע מאות שקל כסף לא נחשב בעיני לכלום, ואילו אתה אוהב מצוות ומוכן לפזר ממון רב כדי לקיימן עד שגם בעיניך ארבע מאות כסף אינם חשובים...

נמצא ששנינו איננו מייחסים כל חשיבות לארבע מאות שקל כסף!

וישקל אברהם לעפרון את... ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר (כג טז)

מדוע - שואל רבנו יעקב בעל הטורים - נאמר כאן בפסוק "עפרן" בלי האות ו?

אלא- תירץ בעל הטורים - עפרון החיתי היה אדם רע עין ואף על פי שאמר בתחילה לאברהם אבינו כי יתן לו את חלקת השדה בחינם אין כסף, כאשר הגיע הדבר לידי מעשה דרש עפרון את מלא מחיר השדה ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר.

פרשת חיי שרה

מידה זו- אמר בעל הטורים- טמונה גם בשמו של האיש:

"עפרן"- בגימטריה 400!
"רע עין"- בגימטריה 400!

והתשלום אותו ביקש עפרון בצרות עינו גם הוא 400!

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כגא)

מפרש רש"י: בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא.

פירוש זה - אמר הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן - מרומז במילה "ויהיו" שכן את המילה "ויהיו" ניתן לקרוא גם מן הסוף להתחלה, ובא ללמדנו שגם סוף ימיה של שרה אמנו היו כתחילתם

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כגא)

מפרש רש"י: שני חיי שרה- כולן שוין לטובה.

על דברי רש"י לכאורה יש להקשות- תמה הצדיק רבי זושא מאניפולי - האיך ניתן לומר על שרה שכל שנותיה היו שוין לטובה, וכי באמת כך היה?

והלא במשך רוב שנותיה הייתה חשוכת פרי בטן, ופעמיים נשבתה בבתי מלכים, פעם אחת בבית פרעה ופעם בבית אבימלך, וכן סבלה רבות מהגר ומישמעל, האם על שנים אלא ניתן לומר "כולן שוין לטובה"?

אלא- תירץ הרבי - ללמדנו בא כי על כל מאורע ומאורע שבא על שרה, אף אם היה קשה ומצער, הייתה זדרזת ואומרת: "גם זו לטובה!"

שכשם שחייב אדם לברך על הטובה כן חייב לברך על הרעה, ומעולם לא חשה שרה בצער כיון שידעה הכל בא עליה מאת ה' יתברך, וממילא כולן שוין לטובה!

וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל (כגג)

התורה, ספר דינים היא, ספר הדרכה. גם פרשיות אלו של ספר בראשית מלאות הן הדרכה של תורת חיים כיצד לחיות. בכל יום, כתב רבנו הרמח"ל זיע"א, חייב אדם לחשב חשבון נפשו ולשאל עצמו: "מה עשו אבות העולם, שכך חשק בהם ה'."! לחתר למצא את התשובה ולהשתדל ללכת בדרכם.

הנה פרט מפרשתנו: אברהם אבינו עליו השלום מבקש לקבר את שרה, מתו מטל לפניו. צריך הוא לנהל משא ומתן עם עפרון החתי. אבל לפני כן - "ויקם אברהם מעל פני מתו, וידבר אל בני חת". הסביר הגאון רבי ירחם ממיר זצ"ל: ענין "ויקם מעל פני מתו" הוא, שכאשר אברהם הצרך לדבר עם בני חת - הנה "ויקם", והיה כאלו לא היה מתו מטל לפניו! הרי צריך הוא לדבר עם בני אדם, ומצד כבוד הבריות הסיר מעליו כל דמעותיו, רחץ פניו, וצערו בלבו טמן, דאגתו בלבו שם, והיה כלא היה. כי הלא עם בני אדם הוא מדבר, ואין כבודם שידבר אתם ודמעותיו על לחיו, לדבר אתם והוא מיבב. אלא שלט על עצמו ועל רגשותיו, דבר אתם ופניו מסבירות ואף צוהלות - זהו כבוד הבריות!

דברים נפלאים! אבל הם יאירו שבעתים, כשנספר אודותם ספור.

פרשת חיי שרה

היה זה לפני כמאה שנה. בחור ישיבה צעיר, כבן תשע עשרה, שב לעירו ל"בין הזמנים", לחפשת הקיץ, ומצא שם אברך צעיר שנשא לפני כשנה לבת המקום והתגורר בבית חמיו. אישיות קורנת, כובשת, דמות מופת. אברך תלמיד חכם, שבקיאאות נרחבת ועיונו מעמיק. היה בן הישיבה סר לביתו לפלפל עמו בדברי תורה ולהעפיל במחצתו בנתיבות מחשבה.

ערב אחד עלה למעונו ומצאו לומד, כדרכו. שמחו בדברי תורה, ולפתע באה חותנתו של האברך, עמדה בפתח והסתכלה לעברם בהקפדה. ראה האברך, התעלם ממבטה, והמשיך בשיחתו בשלות נפש ובפנים קורנות, כדרכו. נסוגה החותנת. עברו כמה דקות, והחותנת שוב בפתח, ומבטה זועף בכפלים. והחתן רואה, ואינו משים לב. שבה החותנת ונבלעה באפלולית המסדרון. השיחה נמשכה בנעם, והחותנת מציצה שוב, עיניה כשפודים. והאברך משוחח באדיבות ובשלוה עד שהשיחה הסתיימה בשעת לילה מאחרת, ובן הישיבה שב לביתו.

למחרת, בתפלת השחרית, נודעה בבית הכנסת הבשורה, כי לאברך נולדה הלילה בתו הבכורה. והברר, כי כל אותה עת, במשך כל השיחה, ישבה הרעיה על המשבר בחדר פנימי, ונתן לשער את סערת רוחו של האברך. ודאי היה עצבני כדרכם של העומדים להיות אבות, ודאי בקש לומר תהלים למען האם והעבר, בקש להודע מה שלומה, מה אומרת המילדת, האם הלדה קרובה. לכן באה החותנת, בקשה לרמז שיש לסים את השיחה, שאין זו העת המתאימה. והיא צדקה.

אבל כשהאדם עולה לשמים בבוא עתו, הוא נשאל: "המלכת את חברך בנחת רוח"? המלכת, להחשיבו כמלך! אם היה המלך משוחח אתך, האם היית משלחו מעל פניך? והוא המשיך את השיחה, בנחת רוח...

מקרה זה הותיר חותם כה עז בנפשו של בן הישיבה, עד שהחליט ללכת בדרכי האברך. עזב את ישיבתו, ישיבת טלז, ונסע ללמד בקלם, בית היוצר של אישי תנועת המוסר, מקום למודו של אותו אברך. לימים, היה למשגיח נודע בישיבת לומז'ה המעטירה, וכשפרסם את ספרו "יסודי הדעת", יסודות בעקרי ההשקפה הנכונה, מצא לנכון לפרסם בהקדמתו את הספור, כדי להכיר תודה לאותו אברך שגלם בעיניו את תנועת המוסר, את השליטה המחלטת של האדם על רוחו למען כבוד הזולת.

שמו של האברך: רבי ירחם ממיר. הוא אשר אמר את הדברים שהובאו לעיל, על הפסוק "ויקם אברהם מעל פני מתו", שהשכיח מלבו את אבלו וצערו בבואו לדבר עם בני אדם - מפני כבוד הבריות!

הנה כי כן, לא דרשה היתה זו, אלא ארחות חיים!

ואנו, אם מתר לומר, כל דכדוך נכר על פנינו. כל עננה בלבנו מקרינה מיד סביבותינו. וכבר משדרים אנו קצר רוח, מרירות, עוקצנות. מענישים את הסביבה, את החברה, את בני המשפחה בדכאוננו ובמצבי רוחנו. מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו, ולו בשטח זה בלבד...?

אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שָׁקֶל כֶּסֶף יֵבִי וַיִּבְנֶךָ מֶה הוּא וְאֵת מִתְּךָ קִבֵּר (כגטו)

ופירש"י בין שני אוהבים כמונו. וקשה למה לא פירש"י כפשוטו בין שני עשירים ומכובדים כמונו?

ויש לבאר בעמקות דברי רש"י על פי שכל האנושי וטבע האדם ידוע שאינו מדרך המוסר שהקטן יקדים את שמו למי שגדול ממנו וכן מצינו במדרש שמסופר על רבינו הקדוש שכתב איגרת לאנטונינוס הקיסר ע"י ר' אפס שכתב מנאי יהודא נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, וקרע רבי את האיגרת ואמר לר' אפס כתוב

פרשת חיי שרה

להפך למרן מלכא אנטונינוס מן יהודא נשיאה וכן מצינו עוד מקומות רבים בחז"ל ונימוס העולם כך הוא בכל האומות והנה כאן הוקשה לרש"י ז"ל מאחר שאברהם אבינו ע"ה היה נשיא אלהים בתוכם ועפרון קראו אדוני א"כ למה אמר ביני ובינך היה לו לומר בינך וביני. להקדים את אברהם. משום הכי פירש"י שנאמר לענין האהבה ובזה ודאי ראוי להקדים את עצמו כי הוא היודע בנפשו כמה גדולה אהבתו לאברהם אבל אהבת אברהם אהבת אליו אין ידוע לו אלא מצד "כמים פנים וכו' " לכן אמר מתחילה ביני ואח"כ ובינך שבודאי גם אתה אוהב אותי וזהו שהכריחו לרש"י לפרש בין שני אוהבים כמונו ולא מצד העושר וכדו'

ויאמר אברהם אל עבדו זקן... ואשביעך בה'... אשר לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני (כד ב-ג)

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תיקח אשה לבני מבנות הכנעני

פעם אחת בא אברך אל הגאון רבי חיים סולובייצקי מבריסק ובפיו חידוש ששמע מחסיד זקן וכך אמר:

בנוהג שבעולם שהאדם מקפיד מאד בענייני ממונו ואילו בעניינים שברוח הוא מקל מעט ולדוגמא אם אדם מבקש להפקיד בידו של פלוני סך עצום של עשרת אלפים רובל כסף הרי שהוא מברר היטב על האדם שבדיו הוא רוצה להפקיד את כספו- האם הוא ישר ונאמן, והאם ניתן לסמוך עליו וכדומה.

לעומת זאת כאשר אדם מתארח בבית אחר אין הוא מתעמק כל כך בהקפדתו של בעל הבית בענייני כשרות ושאר דינים והלכות. בדברים מאין אלא נטה האדם להאמין למראה עיניו ולסמוך על שיפוטו ללא כל בירור מעמיק...

לא כן אברהם אבינו שכן בכל העניינים הגשמיים מסר הכל בידיו של אליעזר וכמו שמספרת לנו התורה שאליעזר היה "המושל בכל אשר לו", את כל רכושו הפקיד אברהם בידו ללא כל בירור מעמיק. לעומת זאת כאשר הדבר נוגע לעניינים שברוח כגון שצריך למצוא שידוך הגון ליצחק על טהרת הקדש, בזאת לא סמך אברהם על אליעזר כדבר המובן מאליו אלא השביעו בנקיטת חפץ! שמע רבי חיים את החידוש ושבחו מאד.

ויאמר ברוך ה' אלקי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה (כד כז)

במדרש (בראשית רבה פרשה ס') אמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני יודע אני שבדרך נחני ה" בית אחי אדני.

ומה בכך שקפצה לו הדרך? שאל המגיד מדטבנא, והסביר את דברי חז"ל במשל:

סוחר אחד חפץ להגיע לעיר רחוקה ולשם כך בא בדברים עם אדם שהיה בעליהם של עגלות מסע רבות וביקש ממנו שישכיר לו עגלה ועגלון ראויים כדי שיוכל להגיע למחוז חפצו במהרה.

העמיד האיש לסוחר עגלה רתומה לסוסים אבירים, ובחור צעיר שישמש כעגלון, אולם עד מהרה גילה הסוחר כי העגלון הצעיר הוא אילם ואינו יכול לדבר.

פרשת חיי שרה

מיהר הסוחר והתלונן לפני בעל העגלה: מה עשית לי? נתת לי עגלון אילם שאינו יכול לדבר אלי מאומה...?

ומה בכך? תמה בעל העגלון- האם אין זה מספיק שאתה תדבר אליו...?

לא ולא- ענה הסוחר- שהרי אם נגיע אל עיר אחת איך אדע שזו העיר בה אני חפץ, אחרי שאין אני מכיר את שפת בני בעיר ההיא?

זאת אינה בעיה כלל וכלל- השיב בעל העגלה- כיון שהעגלון לא יעצור כלל עד אשר יגיע אל מחוז חפצך, לכן דע לך כי במקום אשר יעצור את המרכבה שם הוא מחוז חפצך!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - אליעזר עבד אברהם הלך למצוא אשה ליצחק במקום אשר לא דרכה בו כף רגלו מעולם, ובכל זאת הלך לחפש באשר ימצא.

ואמנם אם היתה הליכתו כדרך כל הארץ, אז ודאי לא היה יודע אם המקום אליו הגיע הוא המקום בו ימצא את מבוקשו אם לאו, אולם כאשר נעשה עמו חסד מאת ה' יתברך והדרך קפצה לו עד שנעמד במקום ההוא, מזה הבין שבמקום זה כלתה הדרך ובודאי שכאן ימצא את מבוקשו!

ומובנים היטב דברי המדרש שאמר אליעזר: ממה שקפצה הדרך לפני אני יודע שבדרך נחני ה' בית אחי אדני.

ויאמר עבד אברהם אנכי (כד לד)

פעם אחת נדדמן לעיירה אחת רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעלך ה"חפץ חיים". נכנס אל בית הכנסת וישב אל שלחן בפינה והחל ללמוד.

איש לא הכירו ואף הוא לא סיפר לאיש מי הוא.

בשבת לאחר תפילת ערבית ניגש אליו אחד מבעלי הבתים שבעיר וביקש להזמין אותו אל ביתו לסעודת השבת. קם רבי ישראל ואמר בפשטות: "אני החפץ חיים"...

רבי- נבהל האיש- מדוע לא גיליתם עד עכשיו לאף אחד מי אתם?!

עד עכשיו- אמר החפץ חיים- לא הייתה כל סיבה לדלות זאת ואילו עכשיו נחוץ הדבר.

מדוע הדבר נחוץ?

תמה האיש. השיב החפץ חיים: כאשר לבן הזמין את אליעזר לאכול השיב אליעזר: "עבד אברהם אנכי", ובכך התכוין לומר, דע לך שאני נזהר מאד בכשרות מזוני...

כך גם אני- סיים החפץ חיים- כל הזמן אני נזהר ומונע את עצמי מפרסום אולם כאשר מזמינים אותי לסעודה מוכרח אני לגלות את זהותי כדי שלא אכשל חלילה במאכלים שיש בהם פקפוק בדבר כשרותם...

פרשת חיי שרה

ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי (כד לט)

מפרש רש"י : מדוע נאמר כאן "אלי" בכתוב חסר בלא האות "ו"? זאת משום שבת הייתה לו לאליעזר והיה מנסה למצוא סיבה להשיא את ביתו ליצחק.

לכאורה יש להקשות - שאל המגיד מדובנא - מדוע רש"י מדייק כן בפסוק זה כאשר אליעזר מספר את הדברים בבית בתואל והרי היה צריך לדייק כן לעיל (פרק כד פסוק ה) כאשר דיבר אליעזר עם אברהם אבינו עצמו ואמר: "אולי לא תאבה" ששם נכתב בכתוב מלא "אולי".

ועוד יש להקשות - המשיך המגיד ושאל - מה ראה אליעזר לספר ללבן ובתואל את אשר היה עם ליבו שביקש לתת את ביתו ליצחק?

ותירץ המגיד במשל:

סוחר אחד רגיל היה לשלוח את משרתו אל העיר הגדולה כדי לקנות סחורה בהקפה אצל סיטונאי גדול. בכל חודש היה משרת משלם על הסחורה שלקח בהקפה בחודש הקודם ונוטל עוד מלאי כדי למכור בחודש הבא.

יום אחד עלתה מחשבה רעה בליבו של הסוחר וזמם למעול באמונו של הסיטונאי מה עשה? קרא למשרתו ואמר לו: הפעם, כאשר תיסע אל הסיטונאי כך מאיתו סחורה בממון רב מאד ויותר לא נשוב לקנות ממנו ולא נשלם מאומה...

המשרת שהיה אדם נאמן, נבהל ממחשבת אדוניו ואמר: לדעתי לא ירצה הסיטונאי לתת לנו סחורה בממון רב

מדוע לא- ? ענה הסוחר בכעס - מדוע שישנה במנהגו איתנו מאז ומעולם?

בלית ברירה קם המשרת ונסע אל העיר הגדולה, בהגיעו אל הסיטונאי פתח ואמר: אדני ביקש ממני שאבוא אליך ואקח סחורה בממון רב, אמרתי לו כי לדעתי לא תרצה לתת לו, אולם אדני ציווה אותי שאלך למרות הכל...

הסיטונאי הפיקח שהכיר היטב את המשרת הבין מתוך אריכות דבריו שהוא מתכוון לרמוז לו שלא כדאי הפעם לתת סחורה בהקפה, כי אין בדעתו של הסוחר לשלם עליה כלל וכלל...

שילח הסיטונאי את המשרת חזרה אל אדוניו בידיים ריקות. כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - אליעזר היה מנסה למצוא סיבה שלא תאבה שום אשה ללכת אחריו ואז טיוכל להשיא את בתו ליצחק, ודוקא כאשר עמד לפני לבן ובתואל סיפר להם את אשר אמר לאברהם "אולי לא תלך האשה אחרי" בתקווה שאולי למשמע הדברים יכנס ספק לליבם שהרי מדוע שהאשה לא תאבה ללכת אחריו?

אולי יש איזה חשש שמפניו עלולה האשה לא ללכת אחריו...?

ומשום כך - סיים המגיד - דייק רש"י כן על הפסוק שכתוב בו "אלי" חסר, כי עיקר הדרש נלמד ממנו.

ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור (כד נה)

פרשת חיי שרה

לכאורה קשה, הרי בתחילה (פסוק נא) אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך ומדוע חזרו בהם ואמרו תשב הנערה אתנו ימים או עשור.

עוד צ"ב מה שהשיב אליעזר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי מה הטעם בזה, וכי מפני שהצליח למצוא את רבקה לכן לא יאחרו אותו.

ונראה ליישב, דבתחילה אמרו 'הנה רבקה לפניך קח ולך' משום שסברו שיצחק אינו רשאי לצאת לחו"ל שהרי עולה תמימה הוא ואסור לו לצאת מארץ ישראל, אבל כיון שנתן להם אליעזר מגדנות וכמש"כ 'ומגדנות נתן לאחיה ולאמה' תמהו דהלא קי"ל דאסור להוציא פירות מארץ ישראל לחו"ל, ודייקו מזה שאליעזר סובר דארם נהרים וסוריא דינם כארץ ישראל ולכן הותר לו להביא פירות משם, ואמרו דא"כ תשב הנערה אתנו ויבא יצחק לכאן עכ"פ לזמן מועט, דכיון שדין המקום כאן הוא כדין ארץ ישראל מותר ליצחק לבא לכאן. וענה להם אליעזר שבאמת דין המקום כאן הוא דין חו"ל ואסור ליצחק לבוא לכאן ומה שהוציא הפירות הוציא רק לצורך הדרך ולא ע"מ להביאם לחו"ל, אלא ש'ה' הצליח דרכי' והיינו שקפצה לי הדרך ומצאתי עצמי בחו"ל ונשארו הפירות בידי שלא במתכוון, וזהו שאמר 'אל תאחרו אותי' באמתלא שיבא יצחק לכאן כיון שדין המקום כאן הוא כדין חו"ל, ומה שהבאתי לכאן פירות א"י הוא משום שה' הצליח דרכי בקפיצת הדרך, אבל באמת דין המקום כאן הוא דין חו"ל ואסור ליצחק לבא לכאן.

וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל עֶבְדוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמֵּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ (כדב)

יש עסק מוצלח יותר מזה?

בפרשת השבוע אנו מגלים נקודת חן מאוד עמוקה ודקה, אשר היא הנזר והכתר וגולת הכותרת של העם היהודי. ומי שזוכה לאמץ לעצמו את הנקודה הזו ולרכוש עליה בעלות, אין ספק שבזרע עולם מתפאר בו בכל העולמות - ואשריו ואשרי חלקו. מצד שני מי שלא עובד על הנקודה הזו ולא קונה אותה קניין נפש, הרי הוא רחוק מהתכלית האמיתית, ועלול להתדרדר עד שאול תחתית. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

אנו חיים היום בעולם צבעוני ורועש אשר את חושינו מטשטש. אנחנו נפעלים ומתפעלים מחיצוניות ומתעלמים מהמציאות, ואיננו שופטים את הסביבה כפי מה שהיא באמת.

אנחנו לא מחשיבים את האדם על פי איכותו הפנימית ועוצמתו הנפשית ומידותיו התרומיות, אלא על פי עוצמתו הגשמית החברתית והכלכלית. כל אדם פופולארי הקִשְׁנוֹק חברתית ועושה רעש ורושם גדול - מעמדו אצלנו ממריא לשחקים והאיש הופך ללהיט ואנו מקרקרים סביבו ומחפשים את קרבתו, גם אם האיש מרוקן מכל תוכן אמיתי ויש לו אופי עם הרבה דופי, ומידותיו מעוותות ודלות.

כל מי שהגיע לכסא רם ונישא וזכה להשיג את תואר ראש הממשלה או נשיא המדינה או פקיד מס הכנסה - הופך בעינינו לרם ונשגב. כל גביר אדיר וגנרל נדיר וטייס בכיר - מוערכים בעינינו עד דלא ידע, כאילו שהחיצוניות שלהם משקפת את נשמתם ופנימיותם, ומעידה על אצילותם וטוהר מידותיהם.

כמו כן, כאשר ראש הממשלה הושלך - והנשיא מכיסאו הודח - וארנקו של הגביר הפסיק להיות מנופח, מאותו רגע כל חינום וזוהרם הופכים להיסטוריה ואף אחד כבר לא מתעניין בהם, ונסתם ונחתם הגולל על כבודם והערצתם.

שורה תחתונה: אנחנו לא מכבדים כלל את האדם בגלל שהוא באמת איכותי ושווה, אלא בגלל סיבות

פרשת חיי שרה

אחרות. כבוד, פופולאריות, עושר וכו'. זו הסיבה שכאשר מעמדו נזרק ונשחק והוא כבר לא מְשֻׁק, אף אחד לא זוכר את המסכן... הוא כבר לא "אורח כבוד" באירועים חברתיים, ובין רגע הוא הופך להיות כמו כולם (במקרה הטוב).

כך הוא טבעו של עולם וכך חיים כולם, מי יותר ומי פחות. כמובן שזהו עיוורון חושים וסילוף השכל הישר וטיפשות ממדרגה ראשונה, ותעודת עניות לְחֻכָּה שלנו. אם כן מדוע העלנו את הנושא הזה על נס ועשינו ממנו עסק גדול?

משום שהנקודה הזו מופיעה אצלנו בפרשה, וכדלהלן: כאשר אבינו אברהם מחפש שידוך ליצחק בנו, הוא פונה אל תלמידו אליעזר ומטיל עליו את התפקיד ומבקש ממנו לבצע את השליחות על הצד הטוב ביותר. עד כאן הכל נפלא. אך כאשר התורה מתארת בפנינו את דמותו של אליעזר ותואריו הכבירים, היא משבחת אותו בתואר מאוד מעניין, בתואר של "הַמְשִׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ".

שמעתם מהו השבח ומהי הגדולה של אליעזר? שהוא היה מושל בכל ממונו של אברהם העשיר... שהוא היה הבוס הרשמי והאפוסטרופוס הכללי של אברהם המיליארדר... שהוא היה המורשה חתימה היחיד והייתה בידיו עוצמה גשמית כבירה עד מאוד...

והשאלה נשאלת: האם השטויות הללו הם בכלל שבח? האין זה מתנגש עם כל סולם הערכים שלנו?

שאלה נוספת: האם זו פסגת התארים שיש לתורה להגיד על אליעזר? הרי מדובר בתלמידו המובהק של אברהם, תלמיד חכם עצום שמקוטלג בשורה אחת עם אברהם יצחק ויעקוב, [וכפי שכותבת הגמרא: אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה... אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה... (יומא כ"ח ע"ב)].

כמו כן אליעזר עבד אברהם היה מפיץ תורה להמון העם ומזכה רבים גדול (יומא כ"ח ע"ב), אליעזר גם היה מלומד ומושלם בחכמת האצטגנינות (תוס' רי"ד וריטבא שם).

אם כן מדוע התורה מתעלמת מכל המעלות הנכבדות של אליעזר ומשבחת אותו בשבח גשמי ורדוד, בזה שהוא היה "מושל בכל נכסי אברהם"?

התשובה לכך נמצאת בדברי המדרש, וזו לשונו: המושל בכל אשר לו,

שהיה שליט ביצרו כמותו (בראשית רבה נ"ט ח').

כעת הכל מובן. התורה כלל לא מתכוונת לממשלה ושלטון גשמי שהיה לאליעזר בנכסי אברהם, אלא לממשלה ושלטון על יצר הרע. התורה מגלה לנו שאליעזר היה קדוש עליון ושלט שליטה מלאה בכל אשר לו. על העיניים, האוזניים, הפה... כולו היה שמור ומקודש וכנוע לבורא יתברך. היש תואר יותר רם ונשגב מזה? אין ספק שזו פסגת התארים, וכבר אין צורך שהתורה תוסיף לאליעזר עוד תארים ומעלות.

אין ספק שהמסר העולה מכאן חד וברור כראש הגפרור. אך למרות זאת נבליט אותו שוב במילים ברורות, כדי להפנימו עוד יותר:

פסגת התארים האמיתית איננה "שלטון גשמי ועושר אגדי", וגם לא מעמד חברתי ותפקיד ממשלתי. מהו התואר האצילי והגדול ביותר? הַמְשִׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, אדם השולט שלטון מוחלט על יצרו:

פרשת חיי שרה

משום שבשמיים לא חשובים לא ראש הממשלה ולא נשיא המדינה, גם לא הטבח הראשי ואפילו לא הזמר השנתי. מי כן חשוב שם? אותו אלמוני שנמצא בבית הכנסת ובא לו לדבר דברי חולין - והוא אומר לעצמו "לא". אותו אדם שהיצר מסיתו לספר "לשון הרע" - והוא לא נכנע ליצר. אותו איש שהיצר מנסה להכשילו במראות פריצות ותועבה - והוא נלחם ביצרו וכובש אותו ולא פוגם בעיניו. אותו אדם שאשתו פגעה בכבדו והיצר מסיט אותו לעשות לה משפט שדה ולהראות לה את מקומה, ולמרות זאת אותו בעל מתאפק ובולם את פיו ונוצר את לשונו למען השלום.

אלו הם הקדושים והמכובדים בשמיים, בהם התורה מתפארת, והם הנבחרת המפוארת של הבורא.

האמת היא שהם גם הנבחרת שלנו. רוצים ראייה?

הזכרנו מקודם שכל אנשי המעמד והיוקרה ושחקני השררה, כאשר תם ונחתם תפקידם וגדלותם - הרי הם מאבדים את מעמדם ועוצמתם והופכים להיות פשוטים ככל המון העם, וחינם וזוהרם פג ונעלם. זוכרים?

אלא ששכחנו לציין בהקשר לזה פרט אחד: כל זה תקף בַּמְשָׁרוֹת חולפות וקשקושים גשמיים. ראש ממשלה... נשיא... ראש עיר... אבל כאשר מדובר ברב עיר, רב ראשי, דיין, מנהיג רוחני, גם כאשר הוא מסיים את מְשָׁרְתוֹ ונשיאותו ופג התוקף של מעמדו הרשמי, עדיין ההערכה וההערצה אליו נשארים - ואפילו גוברים.

קחו למשל את "הרב הראשי". לאחר 10 שנות כהונתו הוא לא הופך להיסטוריה, אלא ההערצה והכבוד אליו חיים ותוססים הרבה יותר מבעבר. הקהל צובא על דלתו ומבקש את עצתו ומתכופף למוצא פיו, ומתבטל לדעת התורה שבו.

קחו למשל את הרב שך זצ"ל. הוא הגיע לגיל זקנה וְשִׁיבָה, עבר את גיל המאה, הוא כבר לא היה כשיר לנהל שום דבר, ולמרות זאת עם ישראל חיזר אחריו ואחר ברכותיו - ולא נטש את הרב עד לרגעיו האחרונים.

וזה עוד לא הכל! מי שהיה בצפת בתאריך ה' באב בקברו של האר"י הקדוש, לא יכל שלא להתפעל מאלפי בני האדם שצבאו על הקבר. אותו דבר בל"ג בעומר במירון אצל רבי שמעון, וכן באומן בציון של רבי נחמן מברסלב. מאות שנים חלפו, ועדיין העם מוקיר ומעריך ומחובר אל מנהיגיו הרוחניים.

ומה הסיבה להבדל התהומי הזה? מדוע משרה ותפקיד גשמיים שנגמרים ההערצה נמוגה ביחד איתם, ואילו במשרה ותפקיד רוחני ההערצה וההערכה ממשיכה לנצח?

מפני שכולם יודעים שמשרה גשמית אינה משקפת את איכותו ופנימיותו של האדם, ומשום כך התהילה וההערכה אליו הם "חיצוניים וזמניים". מצד שני משרה רוחנית משקפת מאוד את האדם, את מידותיו וגדלותו הרוחנית, ומשום כך ההערכה וההערצה אליו מאוד עמוקים וחזקים, ואינם פוקעים לנצח. לא בחייו, ואפילו לא לאחר מותו.

הוא אשר אמרנו. אלו שעובדים על מידותיהם ומפתחים את רוחניותם ונלחמים למען התורה ומצוותיה, הם לא רק הנבחרת של ה', אלא גם הנבחרת שלנו.

כאן המקום להשחיל סיפור נורא ומדהים כאחד אשר יאלפנו בינה ויחכימנו הרבה חוכמה, ובו נראה כיצד נראה יהודי על רמה, מלאך אלוקי אשר ללא ספק גם זכאי לתואר הנפלא של "הַמִּשְׁלָּל בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ".

פרשת חיי שרה

לפני עשרות שנים היה נער צעיר שקראו לו רבי "יעקב ישראל", אשר לימים זכה לתואר המפורסם "הַסְטֵיפֶלֶר". הנער הצדיק הגיע לשידוכים והוצעה לו נערה בת טובים, והוא ניגש לבדוק האם יש התאמה בינו לבין הנערה המדוברת.

כיצד בדק הנער הצדיק אם יש התאמה ביניהם? האם הוא שאל אותה אם היא אוהבת לטייל ולעשות על האש? או שמא על פי סך המזומנים שהיא מוכנה להביא בתור נדוניה? לא ולא! כאשר רבי יעקב ישראל נפגש עם הנערה, הוא שאל אותה שאלה אחת:

האם את מסוגלת להבין מהו האושר הגדול ביותר שהיה לי אי פעם בימי חיי? אם את מסוגלת להבין זאת, הרי שאנו מתאמים להקים בית.
כעת אספר לך מהי ההנאה הגדולה ביותר שהייתה לי בימי חיי, ומעשה שהיה כך היה:

לפני מספר שנים כאשר הייתי ברוסיה הצבא גייס את כל בני הנוער שלא מרצונם והכריח את כולם לעבוד שבעה ימים בשבוע, ולא נתן לאף בחור יהודי לשמור את השבת.

במשך כל התקופה הזו נלחמתי בחירוף נפש למען השבת והתאמצתי לא לחלל אותה אפילו פעם אחת, וברוך ה' חלפו שבועות רבים - וה' סייע בידי לשמור כהוגן את כל השבתות.

אך השטן לא וויתר לי, ויום שבת אחד ניגשו אלי קבוצת חיילים והורו לי לעשות מעשה של חילול שבת. ניסיתי לשנות את הגזרה אך לא הצלחתי, והייתי אובד עצות. ראו החיילים את סירובי, ואיימו עלי שיכו אותי בכל הכוח - אם לא אענה לדרישתם ואחלל את השבת.

באותו רגע ששמעתי את איומם, אורו עיני, וניגשתי אל החיילים והצעתי להם עסקה. "תכו אותי כאוות נפשכם, ובתמורה לכך תתחייבו לי שלא תבקשו ממני לחלל את השבת".

כאשר שמעו החיילים את דברי הם צחקו עלי והסכימו לעצתי. הם נעמדו בשורה ואחזו את הנשק בידם, וביקשו שאעבור ליד כל חייל - וכל אחד מהם יחבוט לי עם הרובה בראש.

הרב ממשיך ומספר. אני עובר מחייל לחייל, החיילים מפליאים בי את מכותיהם בצורה אכזרית ומתעללים בי בצורה נוראה, עד כדי כך שמרוב מכותיהם "לא הכירו לי פנים"!!! וברוך ה' לאחר שסיימתי לעבור את כל שורת החיילים הם באמת עזבו אותי, ולא דרשו שאחלל את אותה שבת.
כאן תם הסיפור, וכעת אני רוצה להודיע לך את המשפט הבא:

למרות שגופי היה פצוע ופגוע מאוד וסבלי היה נורא, דעי לך שהתענגתי מכל מכה שקיבלתי כפי שלא התענגתי מימי - ומעולם לא היה לי תענוג יותר גדול כמו אותו רגע שקיבלתי את המכות!!!

כל מכה ומכה שנחתה על ראשי אמרתי בליבי "לכבוד השבת", "לכבוד בורא עולם", ושמחתי עליה כמוצא שלל רב.

אם את מסוגלת להבין זאת, אם את מצליחה להבין את ההנאה שהרגשתי אז, הרי שאת מתאימה להיות אשתי לעתיד. אך אם לא, כנראה שאנו לא מתאימים.

אין ספק שהסיפור הענק הזה מזכה את רבי יעקוב ישראל בתואר הנכבד של "הַמְשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ",

פרשת חיי שרה

המושל בייצרו - עד כדי מסירות נפש. ומה שמיוחד כאן זה שרבי יעקוב ישראל עשה זאת בשלמות, עם שמחה והנאה גדולה וסיפוק רב, וזו צריכה להיות שאיפתו של כל יהודי. לכבוש את הרצון ולהתמסר למען מצוות הבורא

ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי (כדלט)

זהו קטע מן הדברים שדיבר אליעזר העבד אל לבן ובתואל ברצותו לקחת את רבקה ליצחק אבינו.

והשאלה הנשאלת כי באמת שאל אליעזר את השאלה הזו את אברהם אדונו לצורך, לדעת כיצד לנהוג אם לא תרצה האשה לילך אחריו. אבל מדוע היה צריך להרצות אותם גם באזני לבן ובתואל?

ותירץ המגיד מדובנא ע"י משל. סוחר אחד היה נוטל סחורה מן הסיטונאי ובכל פעם שהיה בא לקחת סחורה חדשה היה משלם על הסחורה הישנה שלקח ואת הסחורה החדשה היה לוקח בהקפה. פעם אחת עלה בראשו רעיון זדוני לקחת בהקפה סחורה בכמות גדולה ויברח בלא לשלם, במחשבתו זו שיתף את שליחו שהיה הולך ומביא את הסחורה, אבל השליח אמר לו שלא נראה לו שהפעם יסכים הסיטונאי להקיף לו בכמות כזו גדולה. הסוחר הרמאי התעקש ושלח את השליח אל הסיטונאי. כשעמד השליח לפני הסיטונאי אמר לו כך "הסוחר ביקש שתקיף לו את הכמות העצומה של הסחורה, אבל אני אמרתי לו שלא נראה לי שתסכים". הבין הסיטונאי כי אם הזכיר השליח אפשרות של סירוב מצידו אות כי יש כאן סיבה טובה לסרב והעסקה מפוקפקת, ושלח את השליח כלעומת שבא.

וכך היתה כוונת אליעזר כי לכאורה מי לא היה רוצה ללכת לידבק בזרעו של אברהם הצדיק, אלא סימן שיש כאן עסק מפוקפק ולכן אולי משהו לא ירצה להתחתן עם יצחק, וכך ניסה אליעזר להניא את רבקה מן השידוך ובעצם אברהם ישיא את יצחק בנו עם בתו.

(בשולי הדברים: ברש"י כאן כתב "אלי כתיב, בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך". ולכאורה הדו שיח הזה היה אמור ליכתב קודם כאשר אליעזר אמר זאת לאברהם, ולא כאן כאשר הוא אומר זאת לרבקה לבן ובתואל. אלא רש"י הדגיש זאת כאן במקום עורמתו של אליעזר).

ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה (כדנג)

וצריך להבין: בשלמא כלי כסף תכשיטים ומגדנות, מובן שלקח אתו אליעזר לצורך נתינת מתנות. אבל מדוע לקח עמו בגדים? וכי ידע מי תהיה הכלה שהוא יביא משם ליצחק? והרי בבגדים לא כל הבנות שוות וצריכים מידות מסוימות, ומשמע בפשטות שלקח גם בגדים למשפחתה ולא רק לה.

אלא מתרץ הרה"ק כ"ק מרן המהרי"ד מבעלזא זי"ע [בשבת זו היא"צ שלו]: שאברהם שלח עם אליעזר בגדים צנועים להראות לכללה. והיה - אם אחרי שתראה את הסגנון שבו מתלבשים בביתו של אברהם ותסכים ללבוש כאלו בגדים - רק אז יביאה אליעזר לביתו של אברהם. ודפח"ח.

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עָרְבַּ וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים (כ"ד ס"ג),

פרשת חיי שרה

חז"ל - יצחק מתקן את תפלת מנחה.

"ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל".

למה יצחק ראה רק גמלים ורבקה ראתה את יצחק? "ותאמר.. מי האיש.. ההלך בשדה לקראתנו..?"

אומר המדרש:

ראתה אותו עומד בשדה בתפלה וידיו שטוחות. איך חז"ל הבינו, שהוא עומד בתפלה וידיו שטוחות? איפה זה כתוב?

"וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד: הוּא אֲדֹנִי; וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶס׃" מה עומד מהאחורי זה שלקחה את הצעיף, וַתִּתְּכֶס׃?

יצחק:

"יִירָא וְהִנֵּה גַמְלִים" גמלים מלשון גמילות חסדים. יצחק קלט שהיא גומלת חסדים. יצחק מהרהר, למה ה' הראה לי אותה וגרם לי לקלוט שהיא גומלת חסדים? אולי ע"מ שאעבוד על עצמי...!!? יצחק עושה דין עם עצמו ומיד עמד בתפלה וידיו שטוחות.

רבקה:

"וַתִּרָא אֶת יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל"

רבקה רואה את הצדיק וכהצדיק משפיע בייראת שמיים, היא נופלת מעל הגמל והיא לוקחת את הצעיף ומתכסה.

"וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ"

מה גרם לו להתנחם? ראה - ענן קשור על האוהל, ברכה - מצוייה בעיסה וראה - נר דולק. כשמתה שרה - פסקו וכשבאה רבקה - חזרו.

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג,א)

מיתתה של שרה נסמכה לעקדת יצחק, כידוע, משום שהשטן בא אל שרה וספר לה על העקדה, ומרו ב שמחה על כך שבנה זכה להיות קרבן עולה -נשמתה פרוחה, ונפטרה.

מדה כנגד מדה היתה כאן - אומר ה'פענ רזא ח'. כאשר שמעה שרה את המלאך מבשר לאברהם שיוולד בן להם, "בקרבה ותצחק שרה", היא חשבה שהמלאך מטעה אותה. לכן יצחק בעת עקדת, בא מלאך והטעה אותה כאלו נשחט יצחק.

ועל כך מוסיף ה'ח סופר תם": 'הנביא ודבר גדול דבר. "ענין נוסף שיש בו מדה כנגד מדה במספר שנות חיי שרה, הוא:

המדרש מספר, והצ שרבי עקיבא היה יושב ודורש י בור מתנמנם. אותם בקש רבי עקיבא לעורר, להם ואמר: "שתמל מה ראתה אסתר וך על שבע ועשרים ומאה מדינה? שרה אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של, שחיתה מאה ועשרים ושבע שנה, ותמלוך על מאה ועשרים ושבע מדינות.

מה הקשר בין שנות חיי שרה לבין מספר מדינות מלכות אסתר? ומדוע חשבון זה אמור לעורר ישנים מתרדמתם?

פרשת חיי שרה

מבארים המפרשים, ל כי רבי עקיבא י הצמד את יבור, שבעבור מאה ועשרים ושבע שנים של תורה ומעשים טובים של שרה, למל זכתה נכדתה וך על מאה ועשרים ושבע מדינות.

כלומר, ה על שנה של עבודת 'למל זוכים וך על מדינה אחת. זה על פי חשבון, ה בכל חדש של עבודת ' זוכים למחוז שלם במדינה, ועל שבוע -אפ או י לו על יום - של קיום תורה ומצוות, שלמה זוכים לעיר. לפי אותו יחס - על כל רגע של תורה ומעשים טובים זוכים, לפחות, למספר בנינים ברחוב...כן אם, שניה חבל על כל! אסור להרדם בשעור! תורה הרי בכל רגע של למוד, משיגים שכר רב מאד!

במדרש תנחומא דורשים את כל פסוקי " אשת חיל מי ימצא "אמנו על שרה, אבינו שאמרם עליה אברהם. נאמר שם " ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתי.

מקשה על כך ה"ח סופר תם: "מדוע וזכר " חק לנערתי" בנפרד, והרי הבית נערותיה הן חלק מבני, ונכללות במלים "לביתה טרף?"

אלא רמז יש כאן -אמנו שרה, בזקנותה, כמה לעבודת ה' בלילות גם, כדי להשלים את עבודת ה' של ימי הילדות, לעב שבגיל שנתים לא יכלה וד עבודת ה'... על כן זכתה להשלים " חק לנערתי - " המלכה לאסתר, שנכתב עליה " ותיטב הנ ערה בעיניו ותשא חן וחסד לפניו. "הו המדינות שלמו לאסתר מאה עשרים ושבע, כנגד מאה עשרים ושבע שנים של עבודת ה' ע"י שרה. ולפי זה, כוונת רבי עקיבא בדברי ההתעוררות למתנמנמים -להשלים אם שרה אמנו כמה בלילה, איך אתם ישנים ביום!?

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים (כג,א)

מעניין לשים לב שבספרת האחדות דווקא יש שנוי לשון, מיחיד (מאה שנה, עשרים שנה) לרבים (שבע שנים).

וביאר חז"ל שמה שטמון ברמז זה הוא עקרון גדול - שכל המקטין עצמו בעולם הזה דווקא הוא זוכה לגדולה בעולם הבא.

חשיבותה של שדה עפרון (כג,א-כ)

הפרשה מספרת (פרק כג פסוקים א-כ), על אברהם שקנה אחוזת קבר מעפרון ע"מ לקבור את שרה.

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים שָׁנִי חַיֵּי שָׂרָה: וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָהּ וּלְבִלְתָּהּ: וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיֵּדְבֶר אֶל-בְּנֵי-חֵת לֵאמֹר: גֵּר-וּתּוֹשָׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מְלִפְנֵי: וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֵת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ שְׁמַעְנוּ אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמָּנו אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יִכְלָה מִמֶּךָ מִקֶּבֶר מֵתְךָ: וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם-הָאֲרָץ לְבְנֵי-חֵת: וַיֵּדְבֶר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מִתִּי מְלִפְנֵי שְׁמַעְנוּ וּפְגַעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר: וַיִּתְּנוּ-לִי אֶת-מַעֲרַת הַמַּכְפֶּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַיִּתְּנָהּ לִי בְּתוֹכָם לְאַחֲזַת-קֶבֶר: וְעֶפְרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֵת לֵכֵל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא-אֲדֹנָי שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה נִתְּתִי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בוֹ לָךְ נִתְּתִי לְעֵינֵי בְנֵי-עַמִּי נִתְּתִי לָךְ קֶבֶר מֵתְךָ: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לְפָנֵי עַם-הָאֲרָץ: וַיֵּדְבֶר אֶל-עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם-הָאֲרָץ לֵאמֹר אֲךָ אִם-אַתָּה לוֹ שְׁמַעְנִי נִתְּתִי כֶסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מִתִּי שָׂמָּה:

פרשת חיי שרה

וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: אֲדֹנִי שָׁמַעְנִי אֶרְצָךְ אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקֵל-כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מֵהָהוּא וְאֶת-מִתְּךָ קִבֵּר: וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקֵל כֶּסֶף עֹבֵר לְסֹחֵר: וַיָּקָם שָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפָּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשָּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֵה אֲשֶׁר בְּכָל-גִּבְלוֹ סָבִיב: לְאַבְרָהָם לְמִקְנֶה לְעֵינֵי בְנֵי-חַת בְּכָל בְּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ: וְאַחֲרֵי-כֵן קִבֵּר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעֲרַת שָׂדֵה הַמִּכְפָּלָה עַל-פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיָּקָם הַשָּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קִבְרָם מֵאֵת בְּנֵי-חַת:

ויש להקשות מספר קושיות על כך:

א. מה כה מיוחד בסיפור הקניה שהתורה כה מרחיבה בו?

ב. מהו המשא ומתן עם עפרון שבתחילה מציע לאברהם ליטול את הקרקע בחינם וכשאברהם מציע לשלם, מבקש ממנו עפרון מחיר גבוה במיוחד?

ג. מה הקשר של בני חת להסיפור שבתחילה אברהם ניגש אליהם לפני שניגש לעפרון, ולאחר גמר הקניה התורה מספרת וַיָּקָם הַשָּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קִבְרָם מֵאֵת בְּנֵי-חַת, ומדוע מאת בני חת הרי היה צריך להיות כתוב מאת עפרון החיתי?

ויש ליישב, שהרי אם נתבונן, נבחין כי לאברהם, על אף שהיה לו עושר רב, נחלה לא היתה לו. כמו שרואים בהמשך הפסוקים (פרק כד פסוקים ג,ד) כאשר שולח את אלעזר עבדו למצוא אשה לבנו, יצחק, אומר אברהם לאלעזר, וְאֶשְׁבִּיעְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: כִּי אֶל-אֶרְצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי לְיִצְחָק: כְּלוּמָר כִּנְעַן מְבַחֶנֶת אֲבִירָה הִתְּהָרָה רַק מְקוֹם שִׁישֵׁב שָׁם וְלֹא אֶרֶץ וְאִילוּ חָרָן הִיא אֶרֶץ וּמוֹלַדְתּוֹ. וְכֹמוֹ"כ נִכְרָה הֵיטֵב לֹאחֲמִ"כ כֹּאשֶׁר מִסְפָּר אֵלִיעֶזֶר לְמִשְׁפַּחַת רַבִּקָּה עַל אֲדוֹנֵה אֲבִירָה (פרק כד פסוק לה), אומר אלעזר, וַיְהִיָּה בֵּרֶךְ אֶת-אֲדֹנִי מֵאֵד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן-לוֹ צֶאֱן וְיִבְרָךְ וְכֶסֶף וְזָבִיב וְעֶבְדִּים וְשִׁפְחוֹת וְגִמְלִים וְחֲמֹרִים: , ואילו קרקעות אינו מזכיר, ע"כ נראה שלאברהם לא היתה קרקע. וכמו"כ ניתן לראות שאברהם גר בנגב במקום צחיח ולא גר בערים או בכפרים עם אנשים אחרים.

ע"כ נראה לומר, שמבחינת אנשי חת, אברהם היה זר שבא לארצם עם הבטחה מאלוקים לרשת את אדמתם, נקל לשער כמה לא אהבו את שהותו במקום, ולכן לא היתה לו קרקע משום שלא ניתן לו, כי אם היתה ניתנת לו קרקע הרי שהיה לו דריסת רגל אמיתית באדמה שלהם, ולכן כאשר בא לקנות חלקה מעפרון, לא הספיק לקבל רשות רק מעפרון אלא צריך היה שכל בני חת יסכימו. וכאשר מבקש מעפרון, לא יכל עפרון להגיד לו לא מפאת כבודו של אברהם, אלא אמר לו אני אתן לך במתנה, כלומר אם אתה כבר לוקח את הקרקע לפחות שיהיה במתנה, שאז לא יהיה לאברהם אחיזה אמיתית בקרקע משום שתמיד יאמרו, קרקע זו ניתנה לו במתנה ע"י עפרון. וכשאברהם מתעקש לשלם, אומר לו עפרון, שלם לי סכום גבוה ובמטבעות מסויימים מאד שקשים להשגה, במחשבה שכך יוכל למנוע מלקנות את הקרקע, וכאשר אין אברהם פורש אף בשלב הזה, לבני חת אין ברירה ומאשרים לעפרון למכור לו. וזו הסיבה שהתורה מסיימת, וַיָּקָם הַשָּׂדֵה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת-קִבְרָם מֵאֵת בְּנֵי-חַת, משום שהחלטה היתה נתונה ביד בני העם ולא ביד עפרון, שהרי זו החלטה מדינית ולא החלטה של יחיד.

ועוד דיוק נפלא יש לדבר, שהרי אברהם אומר (פסוק ד), תָּנוּ לִי אֶחֱזֵת-קִבְרָה, והם עונים לו (פסוק ו) אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּךָ. וכן אומר להם (פסוק ט) בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֵת-קִבְרָה. ועפרון

פרשת חיי שרה

עונה (פסוק יא) הַשְׁדָּה בְּתִי לִךְ וְהַמַּעֲכָה אֲשֶׁר-בּוֹ לִךְ בְּתִיָּהּ. כלומר, אברהם מבקש אחוזה כל העת שזה מלשון מאחז, כלומר, משהו שיהיה ברור ממנו שהוא בעל הבית ויש לו אחיזה בקרקע, אך הם מוכנים לתת לו רק קבר לקבור ותו לא. (ועיין עוד בפרשת ויחי מה שאכתוב שם).

ויבא אברהם לספד (כג,ב)

המפרשים כבר עמדו על השאלה מדוע לא בא גם יצחק להספיד את שרה אמו?

ובאר ה'יוסף פרדס', שהנה מובא במדרש(ילקו"ש רמז תשעו), (נפטר שכשמה רבנו", זקנים שבאותו הדור אמרו: לבנה פני משה כפני חמה פני יהושע כפני, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה".

ומדוע באמת רק הזקנים אמרו זאת ולא הצעירים? כי הצעירים אמנם ראו גם הם את ההבדל בין משה רבנו ליהושע בן נון, ש"פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", אמרו אך: יודע מי, אולי כשהיה משה רבנו בגילו של יהושע כיום - כך גם הוא היה נראה, וכשיגיע יהושע לגיל שמה רבנו נפטר גם פניו יראו כפני חמה. אבל הזקנים שהכי ראו את משה רבנו עוד בהיותו צעיר לימים, בגילו של יהושע כיום - ידעו שכבר אז היו פניו כפני חמה. לכן, שאמרו הם אלו: "אוי לאותה בושה אוי לאותה כלמה".

מעתה נבין: כי מה כבר ושרה ליצחק להספיד את? הלא הוא הכיר אותה רק כשהיתה מעל גיל תשעים [שהרי נולד כשהיתה בת תשעים], ולומר שהיתה צדיקה בגיל מפלג כזה, גדול איך בכך חדוש. כל אחד בגיל תשעים וחמש נעשה צדיק, ויתכן שבגיל צעיר לא היתה במדרגת צדקות זו.

אבל אברהם אבינו אמר: חמש אני הכרתי אותה בגיל - עשרה, גדולה וכבר אז היתה אשה, נביאה, לכן "ויבוא אברהם לספד לשרה ולבכתה" - באמ הוא תהיה יכול להספידה כהלכה!

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה (כג,ב)

חז"ל שואלים - מהיכן בא אברהם? ומתרצים - מעקדת יצחק בא.

גם השאלה וגם התרוץ נראים, לכאורה, קצת תמוהים. מדוע התעוררו חז"ל להקשות על המלה "ויבא"? ומהו הקשר בין עקדת יצחק להספד על שרה, שמתרצים שמעקדת יצחק בא?

ניתן להבין את התשובה על פי דברי הגמרא (מועד קטן כה, ע"ב) המספרת על רבי חנין, שהיה חתניה דבי נשיאה, ולא היו לו בנים. התפלל רבי חנין, ונפקד בבן, אך באותו יום שנולד הבן נפטר רבי חנין. דרש עליו הספדן: "שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו, בעת שמחתו נאנח, בעת חנינתו אבד חנינו". הסביר ה"חתם סופר" על דברי המספיד: שלמה המלך אמר (קהלת ג, ד): "עת לבכות ועת לשחוק עת ספוד ועת רקוד". לכל דבר יש זמן מתאים לו. בא המספיד, ואמר שקשה להגיע לבכי אמיתי, כי השמחה והיגון שלובים כאן יחד.

כאשר מסופר על אברהם אבינו, שבא לספוד לשרה ולבכותה, האות כ' במילה 'לבכתה' הנה קטנה, ודורשים על כך חז"ל, שבכה מעט.

מדוע בכה אברהם רק מעט? מכיון שהיתה לו שמחה גדולה על העקדה, והיא הפריעה לו לבכות כראוי על הצער הגדול.

פרשת חיי שרה

וזה מה ששואלים חז"ל: "מהיכן בא אברהם", כלומר - מה גרם לו לבכות מעט? התשובה היא: "מעקדת יצחק" - מהשמחה הגדולה על כך שעמד בנסיון, להקריב את בנו על המזבח, שהשמחה הזו היא שגרמה לו לבכות רק מעט.

ויתן לי את מערת המכפלה (כג,ט)

ויתן לי את מערת המכפלה, פירש"י בית ועליה על גביו, ד"א שכפולה בזוגות.

ולכאורה תמוה דהא עדיין לא הייתה כפולה בזוגות דנקברו בה רק אדם וחיה בינתיים?

עוד קשה דאברהם ביקש רק את מערת המכפלה, ועפרון השיבו "השדה נתתי לך והמערה אשר בו" ואף אברהם לא תיקן אותו והשיב "נתתי כסף השדה קח ממני" ובאמת קנה הכל "ויקם שדה עפרון אשר במכפלה וגו' והמערה אשר בו". ומנין לעפרון שחפץ אברהם לקנות כל השדה?

ונראה דאכן לפני שקנה אברהם את השדה לא נקראה המערה 'מכפלה' דלא הייתה עדיין כפולה בזוגות ורק השדה נקראה כן משום שהיה בה בית ועליה על גביו. ומעתה כשביקש אברהם לקנות את 'מערת המכפלה' בהכרח היתה כוונתו למערה ולשדה המכפלה שאתה. ולכן מדויק היטב גם לקמן פס' י"ט: "קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה" שעדיין לא היתה כפולה בזוגות ורק השדה נקראה מכפלה.

אמנם בסוף הפרשה (כ"ה ט') שקברו אף את אברהם בשדה נאמר "מערת המכפלה" דלאחר שנקבר בה אברהם הפכה הצערה עצמה למכפלה כיון שהיתה כבר כפולה בזוגות.

ארבע מאות שקל כסף (כג,טז)

למה דווקא דרש 400 שקל כסף?

תשובות מסגנונות שונים:

1. על פי הפשט, שרה מתה בקרית 4 וגם יקברו שם 4 זוגות לכן ביקש שישלם לו 400 שקל כסף. ארבע כעניין שווה לארבע, ארבע מאות שקל כסף.

2. "ביני ובינך מהי היא" כך אומר עפרון לאברהם. האות האמצעית במילה היא ר' והאות האמצעית במילה אברהם היא ר' וביחד בגימטריה שני ר' הם 400 וזהו שאמר לו ביני ובינך מהי 400 = ? ולכן תשלם לי. 400.

3. עפרון מבני החיתי היה, חת הינו בן כנען נכדו של חם. גם עשיו שהינו אדם רשע הולך לקראת יעקב אבינו להרע לו, ו400 איש עמו. יתכן וכוחות הטומאה מיוסדים על 400 ולכן זה הסכום שביקש.

ע"פ המדרש - עפרון החיתי נקרא בפרשתינו "עפרן" גם שדיבר הרבה ועשה מעט וגם עפרן בגימטריה זה 400 ואולי זה מסתדר עם העניין שהוא דיבר הרבה ועשה מעט מה עשה? ביקש ודרש מאברהם שישלם 'עפרן' שקלים שזה 400 שקל כסף.

4. ארבע מאות זה אולי גם לכוונה של ארבע אמות שזה מקום גודלו של קבר. ואברהם קונה ארבע אמות של קבר לאשתו שרה בכמה? בארבע אמות.

פרשת חיי שרה

400. 5 זה גימטריה של האות ת', ות' היא האות האחרונה בא-ב. ושרה סיימה את תפקידה בעולם הזה ועשתה אותו בשלמות וגמירות דעת משמעותית ומשכך מתאים אפוא לקנות את קברה בארבע מאות שקל כסף. "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון" ושם גם נקברה. יש ב'כלי יקר' דרוש ארוך בו הוא מסביר שיש 4 אפשרויות לאדם שתגרום לו המיתה.

א, החטא כי בחטאו אדם מת ונרמז במילה "ממרא" על שם ממרים הייתם עם ה'.

ב. אדם מת כי אבותיו חטאו, מת הוא כעונש על עוון אחרים מרומז במילה "אשכול" שיש בה רמז לשכול לאובדן הקרובים.

ג. יש מוות רק בעקבות התפרדות הארבע יסודות מצד המיתה הטבעית, והאדם שהוא כנודע עולם קטן, יש בו 4 יסודות (עפר מים רוח ואש) וכל עוד מחוברים הם בהרמוניה מסוימת בתוך הגוף, יש חיים. ובהיפרדם, יש הפסק חיים שזה למעשה מוות. ועניין זה נרמז במילים "קרית ארבע"

ד. מוות בנשיקה - נרמז במילה "חברון" על שם החיבור של הנשימה לבוראה ומיתת הנשיקה.

נמצא ששרה אימנו מתה או נפטרה מן העולם הזה ברמה הגבוהה ביותר, עת נמצאו ה-4 יסודות בגופה מזוככים ביותר וכשהגיעה לשלמות שלה, פשוט פרחה נשמתה במיתת נשיקה והתחברה לריבון העולמים. כאשר בנה יחידה נעקד וכששמעה מן המלאך 'שכמעט שנשחט' פרחה נשמתה כאשר הבינה שיצחק בנה עלה אל 'ממעל לעצים' יצחק הוא כעת, עולה תמימה.

הצליחה היא אפוא במשימתה להביא אותו לאותה מדרגה נעלה ונישאה, או אז בצאת נפשה כי מתה בזאת שרה הגיעה לתכלית הראויה של השלמות האנושית. וגם נתברר שבזה שהרחיקה וגירשה מביתה את בן האמה ואת אימו, תרם רבות למעלתו הרוחנית של יצחק. דרכה החינוכית הוכחה בסופו של דבר למוצלחת ביותר.

וזה הוא מה שנאמר "בקרית ארבע היא חברון" השכילה והצליחה בחיי בעולם הזה, לחבר נכון בין הארבע יסודות הללו (עפר מים רוח אש) ולהביאם לחבור הרצוי הדא הוא דכתיב "היא חברון".

לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (כד, ב)

חסד של עבד

בשעה טובה ומוצלחת אברהם אבינו מחפש שידוך לבנו ליצחק. מטבע הדברים הוא פונה למנכ"ל "בית אברהם", אליעזר - "זקן ביתו המושל בכל אשר לו".

וכך מבקש ממנו

"לא תיקח אישה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו"
"כי אל ארצי ואל מולדתי תלך"

אליעזר מסכים אבל טוען

"אולי לא תאבה האישה ללכת אחרי"

"ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם"

פרשת חיי שרה

עונה אברהם

"השמר לך פן תשיב את בני שמה"

אל תדאג "הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אישה לבני משם"

אם זה לא יעזור "ונקת משבעתי זאת, רק את בני לא תשב שמה"

"וישבע לו על הדבר הזה"

כידוע בכל מעשה יש את "בין השורות" מה טוען אליעזר ומה משיב אברהם.

חז"ל מגלים לנו שמאחורי טענותיו וחששותיו של אליעזר קיימים רצונות וכיסופים של אבא אליעזר. לאליעזר היה בת שהוא רצה את יצחק לחתנו. וכשאברהם פונה אליו ואומר לו לא לקחת אישה מבנות כנען. הוא מנסה להניעו, ולכן מעלה בפניו טענות שונות ומשונות העיקר שהוא יזכה בחתן הנבחר. אבל אברהם אינו מתרצה ורוצה רק חתן משם.

ומדוע? מסבירים חז"ל - אליעזר הגיע ממשפחת כנען שעליהם נאמר "ערור כנען עבד עבדים". וישראל הם "ברוך" העם הנבחר והמבורך. פוסק אברהם "אין ערור מתדבק בברוך". והצעת השידוך עם בת אליעזר נופלת.

וכאן עולה הקושיה והתמיהה עומד בפני אברהם אבינו שתי הצעות שידוכים האחד ביתו של אליעזר שהיה "דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים" "המושל בכל ביתו" "נאמן ביתו" ה"דמשק אליעזר". הראש ישיבה הגדול והתלמיד הנאמן. ביתו בוודאי הייתה בת ישראל כשרה, היא התחנכה במוסדות בית אברהם, גדלה מתחת לסינרה של אמא שרה, ינקה מילדותה את משפחת אברהם. אין שידוך שיותר מתאים ליצחק בחיר האבות מאשר את בת אליעזר. מדוע לחפש בשדות זרים אי שם במשפחה הרחוקה, במשפחת לבן ובתואל הידועים במעשים ה"מיוחדים". נכון הייחוס לא משהוא, אבל הסתכל על הנער באשר הוא שם.

נעשה אתנחתא קלה ונפליג אחורה במנערת הזמן עד הגיענו לצדיק הראשון לנח. לנח כידוע היו שלושה בנים שם חם ויפת. נח מגלים לנו חז"ל רצה בכל מעודו בן רביעי כדי שישמש אותו לעת זקנותו. ואמר לאחר שאני ייצא מן התיבה הביא בן רביעי לעולם. את דבריו שמע בנו חם ורגז מאד עד שמתבטא בפני אחיו "קין ואבל היו רק שני אחים ולא הסתדרו, אנחנו כבר שלושה. ואבינו רוצה אח רביעי". ומחכה לשעת כושר כדי לסכל את רצון אביו. והנה מגיע עליו בנו כנען ומספר לו שסבא נח שוכב בחדר לאחר ששתה לשכרה וכולו מגולה. מיד רץ חם ומרוב רשעותו מסרס את אביו רח"ל. כאשר קם נח משכרותו ומגלה מה עשה בנו רוצה לקללו אבל יודע שאת חם אי אפשר לקלל מכיוון שכאשר יצאו מהתיבה ברך אותם האלוקים. לכן מקלל את המלשין הקטן את כנען "ערור כנען עבד עבדים יהיה למו" ומאז מקבל כנען את קללת העבדות ואת התואר הנכבד "ערור".

ויש לחקור ולהבין בעומק דעתו של נח מה הקשר בין מעשה הרשעות של מניעת בן רביעי. לקללת העבדות הערור. מה החיבור שמוצא נח לחבר בין שני הדברים?

והנראה לומר הוא נח בא לכנען ואומר לו אתה רצית לנמנע עזרה, חסד, ושרות של אדם לאדם אחר. גוזרני עליך שכל חייר תעסוק בשרות ועזרה לאיש אחר. אבל לא מתוך בחירה אישית, לא מתוך רצון כנה ואמיתי לעזור ולסייע. אלא מתוך "תורת עבד" כי כך החליט בשבילך אדון אחר.

כאשר עומד בפני אברהם הצעת השידוך הכל כך קוסמת "הבת של אליעזר". יודע אברהם שעל פניו נראה ומסתבר שאין דבר יותר יפה מזה. אבל אז נזכר אברהם שאליעזר הזה הוא בעצם בן כנען. וכל מה שהוא עושה ומשיג, הכול זה בבחינת "עבד". עושה הכול, טוב ויפה, כי כך רוצה אדוניו. לא מתוך בחירה

פרשת חיי שרה

אישית לעשות טוב או רע. אלא כי כך רצה איש אחר.

המהות של עם ישראל זה כוח הבחירה. לעמוד מול הטוב ומול הרע ואז להחליט לבחור בחיים. וזה הברכה הגדולה ביותר שיכולה להיות לאדם. לעשות טוב מכוח רצונו האישי. ולא מתוך כפייה של גורם אחר.

לכן מצווה אברהם - לך חפש לי אישה משם. דווקא אישה משם. אישה שגדלה במקומות לא הכי טובים וראתה הרבה "רע". אבל בכל אופן בחרה בחיים. כזו אישה רוצה אני לבני ליצחק.

ויאמר אברהם אל עבדו זקן... אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני (כד,ב)

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו, כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק".

א. אליעזר - עבד אברהם - בן משק ביתו, נשלח על ידי אדונו אברהם לחפש אשה הראויה ליצחק בנו. אברהם הזכיר בדבריו רק ארצו ומולדתו, אבל לא את בית אביו ואת משפחתו, למה לא אומר אברהם לעבדו שילך לבית אביו.

ב. גם יצחק לא רצה שבנו יעקב יקח אשה מבנות כנען, ושולח הוא את יעקב עצמו לחפש לו אשה ולא את אחד מעבדיו, כנאמר: "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו, ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען, קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך". למה אין דעותיהם של אברהם ויצחק עולות בקנה אחד - האב שולח את עבדו ליקח אשה לבנו, והבן שולח את בנו ליקח אשה. אמנם יעקב נאלץ לברוח מבית אביו מפני רוגזו של עשיו ולא היה יכול לחכות בבית עד שימצאו לו אשה, אבל יצחק הרי לא ידע זאת, רבקה היא זו שמצאה אמתלה ליצחק שישלח את יעקב, "קצתי בחיי ... אם לקח יעקב אשה מבנות חת ... למה לי חיים".

ג. בהמשך הפסוקים לאחר שאברהם משביע את עבדו, ואליעזר שואל "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ", משביעו אברהם: "השמר לך פן תשיב את בני שמה ... וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה". אם היה צורך להשביעו, סימן שאברהם חשש שישנה מדבורו, ואם כן היה עליו ודאי לשלוח את יצחק לפדן ארם, שלא ישנה מדבורו של אביו גם בלי שבועה. ואם אברהם לא רצה שיצחק יעזוב את ארץ כנען ואפילו לתקופה קצרה, אם כן למה הוא עצמו יצא למצרים לגור שם "כי כבד הרעב בארץ".

אותה שאלה יש לשאול כביכול גם על הקדוש ברוך הוא שלא מנע מאברהם לרדת למצרים, ומיצחק מנע זאת באותן נסיבות עצמן של ימי רעב: "וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה, שכן בארץ הזאת". למה אסור ליצחק מה שמותר לאברהם?!

כדי להבין את התמיהות דלעיל, יש לעיין במהלך הכתובים. אליעזר יוצא לשליחות: "ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור". ארם נהרים, זו ארצו. עיר נחור, זו מולדתו. מכאן לא יודע העבד לאן לפנות, ולכן מבקש הוא: "הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם". אם היה אברהם אומר לו שיפנה אל בית אביו ומשפחתו לא היה העבד במבוכה ולא היה צריך לסימנים שעשה לעצמו למצוא את המתאימה ליצחק.

ידע אברהם שבבית בתואל יש לא רק את רבקה אלא גם את לבן, שעל פיו ישק כל עניני הבית. לבן לא

פרשת חיי שרה

ירצה לשלוח את רבקה אחותו לארץ כנען, אלא ירצה שיצחק יבוא לבית בתואל אביו, ואת זה לא רצה אברהם, ולכן מוטב שיעשה לו העבד סימנים וה' יקרה לפניו את רבקה ולבן ייאלץ להסכים שרבקה תלך אחרי העבד לבית אברהם.

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב צאת השאבת (כד,יא)

אמרו חז"ל (ברכות נד ע"ב): "ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדבריות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא". והשלחן ערוך (או"ח ריט, א) מוסיף: "וסימנך: 'וכל החיים יודוך סלה' - חולה, יסורים, ים, מדבר".

ושמעתי מידידי הרב משה סרצ'וק בשם חכם יצחק אסא, מחכמי סוריה, שענין זה רמוז במקרא קודש שלפנינו:

"ויברך הגמלים" - ברכת הגומל, מי חייב בה?

"מחוץ לעיר" - הולכי מדבריות.

"אל באר המים" - יורדי הים.

"לעת ערב" - מי שהיה חולה (כמו שאומרים חז"ל 'עד שלא שקעה שמשו').

"לעת צאת" - מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא.

ואימתי מברכים ברכה זו- ? "השאבת", ראשי תבות: הברכה שמברכים אחרי ברכת תורה.

ובה אדע כי עשית חסד עם אדני (כד,יד)

"ובה אדע" - על מי נאמר? במי ידע?

הרב מנחם מנדל קופל זצ"ל, בספרו 'אהבת שלום', עונה על השאלה ומזרז תוך כדי התשובה ליסוד חשוב בעבודת ה':

אליעזר היה, כפי שאומרים חז"ל, שולט ביצרו כמו אברהם אבינו, והיה זיו אקונין שלו דומה לשל אברהם אבינו, והיה אליעזר דולה ומשקה מתורתו של רבו.

אליעזר זכה אותו יום לנס גדול, הוא יצא בבקר מבאר שבע, ואחר הצהרים מצא את עצמו בחרן, אחרי שקפצה לו הדרך. עכשיו נעמד אליעזר להתפלל לעוד סיעתא דשמיא גדולה - שהשדוך יגמר עוד היום. חשש אליעזר, שמא יתחיל היצר הרע לפתותו, שיפול ברשת הגאווה, שיאמר בלבבו שהכל בזכותו, ושיש לו מהלכים בשמים...

לכן התפלל אליעזר: "ובה אדע כי עשית חסד" - שאדע שכל מה שנעשה כאן הוא לא בזכותי ולא ע"י כוחי ועצם ידי, אלא **"בה"** - בתפלה, הכל בזכות התפלה שהתפללתי אליך.

פרשת חיי שרה

ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר ויאמר עבד אברהם אנכי (כד, לג-לד)

מהנהגתו של אליעזר - אומר ה'ילקוט הגרשוני' - ניתן ללמד על ההנהגה הראויה בענין התפלה.

לפעמים אדם קם בבוקר, ומיד רוצה לאכול, אך - מה לעשות - אסור לאכול עד אחרי התפלה, אז אין ברירה ומתפללים...

זהו שאומר לבן לאליעזר - 'שב תאכל',! ואליעזר עונה: "לא אכל עד אם דברתי דברי", עד לאחר שאתפלל.

לבן לא מתרגש מדי, אלא "ויאמר דבר" - הוא אומר: "תגיד מהר ובקצור מה שאתה חייב, ותוכל לאכול". היצר אומר כמוהו: "נו, אחת ושתיים תתפלל, ותוכל לאכול כבר". אך אליעזר עונה: "לא! לא-!! עבד אברהם אנכי", אצלנו תפלה היא משהו הרבה יותר רציני וחשוב, זה לא משהו שאנחנו מנסים לסיים אחת ושתיים רק כדי לאכול...

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר (כד, נ)

במדרש (שוחר טוב נט) אמרו: בוא וראה כמה קשה הוא הזיווג, שמן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, שהקב"ה מייחד שמו על הזיווג. בתורה כתוב: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר". ובנביאים כתוב: "ואביו ואימו לא ידעו כי מה' היא". ובכתובים כתוב: "ומה' אישה משכלת". מכאן שייחד הקב"ה שמו על הזיווג. ע"כ.

בספר "הפרשה המחכימה" מובאים דברי ה"חזון איש", שגם בזמן הזה, הוא זמן של הסתרת פנים, אבל בשידוכים רואים בעין ובחוש השגחה פרטית. ויש להוסיף, שזה שהביאו בגמרא את הפסוק "מה' יצא הדבר" הנאמר על ידי לבן ובתואל, להשמיענו שאפילו רשעים כמותם השגיוחו בשידוך שהוא מאת ה' יתברך.

אנו עדים היום להקפדה ולבירור העמוק שעושים הרבנים על מנת שלא תהיה מכשלה של נישואי תערובת. לעיתים יכולים להגיע לנישואים פסולים של קירבה האסורה מן התורה, ולצערנו יש מקרים שאי אפשר להגיע לבירור יסודי ואז יוצאות להן תקלות של נישואים פסולים האסורים על פי התורה. אך פעמים שיש סיעתא דשמיא והקב"ה מאיר את עיניו של הדיין עד שהוא מגיע לחקר האמת.

בספר "אביהם של ישראל" על הצדיק המקובל, הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל, מובא מעשה נפלא ומרטיט בו נתגלה ברגע האחרון זיווג שהוא "לא מן השמיים". סיפור זה התרחש כשהרב שימש כדיין בבית - הדין של באר שבע, וזהו ספק סיפור על פיקחות ספק סיפור על רוח הקודש, אך בוודאי זהו סיפור על רגישות:

קבצנית אחת הייתה מסתובבת ברחובות תל - אביב והייתה מספרת לכל דורש כי גנבו ממנה ילד ומכרו אותו לאחרים. כיוון שהיא הייתה נראית מאוד מוזנחת, אף אחד לא היה שם לב על דבריה, והיא הייתה הולכת עם כאבה וצערה ואין שומע לה. לאותה אישה הייתה בת שהתרחקה מהדרך של אימה, לא עסקה בקבצנות והתקדמה בחיים, בדרכה. יום אחד ביקשה הבת להתחתן ודרשו ממנה הוכחה על יהדותה ועל רווקותה. היא הביאה את אימה לבית - הדין בבאר שבע. הרב מרדכי אליהו זצ"ל קיבל את האימא ואת הבת ושמע את דבריהן. אחר כך הוא שאל את האימא: "האם את זוכרת את הבן שלך?"

פרשת חיי שרה

האימא התחילה לבכות ואמרה: "בוודאי שאני זוכרת, כמו היום. הייתה לו שומה על כתפו הימנית." וסימנה בידה על המקום בו הייתה לבנה שומה. היא גם סיפרה שיש לשומה הזאת צורה מיוחדת שאין לאף שומה אחרת. חבריו הדיינים של הרב אליהו תמחו ושאלו אותו: "האם אתה מאמין לשוטה זאת.?!? הוא השיב להם: "מה זה חשוב כעת.?" עוד אמר להם הרב, שכתוב בגמרא ש"שוטה - בחדא מילתא לא סריך". זאת אומרת: שוטה לא נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, ואם היא אומרת אותו הדבר כל הזמן, כנראה שיש בזה אמת. בכל מקרה, ביקש הרב מאחד מחבריו של החתן שילך איתו למקווה לפני האירוסין והחתונה. שם הוא יסתכל אם יש לו שומה בכתפו במקום שאימא שלו אמרה. החבר עשה כן ואמר לרב שאכן יש לו שומה על כתפו הימנית. ולא עוד, אלא שצורתה מיוחדת בדיוק כפי שתיארה האימא...

קרא הרב לחתן ושאל אותו מי ההורים שלו. הוא אמר מיד את שמות ההורים שהוא גדל אצלם. שאל אותו הרב אליהו: "האם אתה בן מאומץ.?" השיב החתן: "לא". שאל הרב: "האם אתה דומה להורים שלך.?" אמר החתן: "ממש ממש לא!"

קרא הרב להורים שגידלו אותו ואמר להם שכעת הבן שלהם הולך להתחתן ושיגידו לו את האמת האם הוא הבן שלהם. להפתעתו הם אמרו לו: "לא. הוא בן מאומץ שלנו, שאינו רשום בשום מקום."

קרא הרב לחתן ולכלה ואמר להם: "דעו לכם שאתם אח ואחות! אתה לא בן של האנשים האלה שגדלת אצלם. אתה הבן של הקבצנית". החתן התרעם ולא קיבל את הדברים. ביקש ממנו הרב אליהו: "תמתין פה ותראה בעיניך."

קרא הרב להורים שגידלו אותו ושאל אותם בפניו: "אתם ילדתם אותו,?" אמרו: "לא."

קרא הרב לאימא הקבצנית וביקש ממנה לפני כולם: "ספרי לנו על הבן האובד שלך". היא החלה לספר כי היא מסתובבת ברחובות כבר הרבה שנים והיה לה בן כזה וכזה ולקחו אותו ממנה כאילו מרחמים, אך מאז אין לה מנוחת הנפש.

שאל אותה הרב: "אילו סימנים היו בבן שלך.?" היא אמרה את סימן השומה שהייתה לו כתף ימין. הבחור החל להחוויר.

עוד שאל אותה הרב: "מה הייתה צורה השומה,?" והיא תיארה את צורתה במדויק. הבן התעלף. האימא נבהלה ועוררו את הבן, שישב חיוור על כיסאו. הרב ביקש מהאימא עוד סימנים בגופו של הבן האובד והיא אמרה עוד ועוד סימנים שהיו ידועים רק לה.

שאל הרב אליהו את הבן: "האם זה כך?" הוא הינהן בראשו. אמר לה הרב: "זה הבן שלך! כמעט הוא התחתן עם הבת שלך ורק בגלל שאת לא ויתרת על האימהות שלך הוא לא התחתן עם אחותו וחזר אליך..."&

מה' יצא הדבר (כד,נ)

סיפור השגחה מדהים מספרים אודות רבינו החפץ חיים זצ"ל: לאחר אחת הועידות בוויילנא, מיהר החפץ חיים להגיע אל הרכבת שבעוד חצי שעה עמדה לצאת לכיוון עירו ראדין. אלא שרבים מבני העיר המתינו לחפץ חיים, וביקשו ליטול ממנו עצה וברכה. החפץ חיים היה אז בן למעלה מתשעים שנה, וההתייחסות

פרשת חיי שרה

לכל הפניות היתה מאוד קשה עליו, ובפרט שעומד לאחר את הרכבת, אך בכל זאת חשש שאילו יתעלם מהאנשים, יתכן ויהיה בכך חילול השם, ולכן החליט להתעכב ולהתייחס לכולם. ומה אירע לבסוף? - החפץ חיים הגיע אל התחנה באיחור של כמה רגעים... הרכבת כבר יצאה לדרכה, וככל הנראה עתה יצטרך להמתין במקום כשעתיים.

חלפו כמה דקות, ואירע דבר-פלא. לתחנה הגיעה רכבת, והוכרז כי היא יוצאת לכיוון ראדין!

למחרת, פורסמה בעיתונים מודעת התנצלות מטעם חברת הרכבות עקב התקלה שאירעה אתמול... התברר שהרכבת שהגיעה באופן לא שיגרתי אל התחנה, לא היתה אלא הרכבת שיצאה ממנה לפני מספר דקות. הרכבת עצרה בתחנה בוויילנא למספר דקות, ולאחר מכן יצאה לדרכה, אך לא לכיוון ראדין, אלא לכיוון ההפוך... רק כעבור כמה דקות של נסיעה, התגלתה הטעות הנדירה, ושוב חזרה הרכבת על עקבותיה, לעבר התחנה ממנה יצאה, ומשם אספה את רבינו החפץ חיים...

והנה, אל הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ניגש אחד הרבנים החשובים, סיפר את המעשה המופלא הנ"ל, וביקש לשמוע את 'תגובת' רבינו שר התורה.

הגר"ח קניבסקי חיך ואמר: מדוע לנו ללכת רחוק עד לחפץ חיים... גם בימינו אנו ישנה השגחה מיוחדת על המוסרים נפשם ללמוד תורה בהתמדה. הנה, סיפר הגר"ח, הכרתי אברך תלמיד חכם שעמל היה בתורה מתוך הדחק, ושמר בהקפדה רבה על סדרי הלימוד. העניות אצל אותו אברך היתה כה גדולה, עד שלא היה לו מספיק כסף בכדי לרכוש לעצמו שעון מעורר. ועמדה בפניו בעיה שהטרידה אותו מאוד - מכיון שהיה מותש מאוד בשעות הצהריים לאחר לימוד מייגע של שעות רבות, הוצרך לישון מעט על מנת שיוכל להמשיך ללמוד בשקידה. אלא שירא היה שמא לא יתעורר בזמן, ויאחר חלילה לסדר הצהרים של הכולל.

טרם שכב לנוח, התפלל אל הקב"ה שיזכה לקום בזמן, בשעה שלוש וחצי, כך שיוכל להמשיך בשמירת הסדרים שלו. הוא התפלל מכל הלב, והשם יתברך האזין. הנה היה שוקע התלמיד חכם בשניה עמוקה, ובשלוש וחצי בדיוק, כשהיה צריך להתעורר, נכנס אל החדר - - - זבוב טורדני ש'נחת' עליו...הקיצו! וכך אירע מדי יום, הזבוב לא פספס אפילו יום אחד. בשעה שהיה אמור להתעורר, היה מגיע הזבוב ומקיצו. וכך הצליח לשמור את הסדרים באופן מופלא. פלאי פלאים!

נוכחנו, סיים הגר"ח שליט"א, כי גם בימינו, חופפת השגחה פרטית מיוחדת סביב יראי ה' המוסרים עצמם ללימוד התורה בכל נפשם.

הנה רבקה לפניך קח ולך... (כד,נא)

אליעזר מספר ללבן ולבתואל על שליחותו ובסיום סיפורו הוא אומר: "הגידו לי החלטתכם." ולפלא, לבן ובתואל עונים לו תשובה, שלכאורה, אינה מתאימה לרשעים: "ויען לבן ובתואל מה' יצא הדבר גו' הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אישה לבן אדוניך כאשר דיבר ה'".

לכאורה, צריך להבין כיצד במהירות כה רבה נתנו לבן ובתואל את רבקה בלי לבדוק על החתן המיועד? מנין להם שהוא, אליעזר, שלוחו של אברהם? וכי אותו רמאי נהפך בן רגע למאמין? ועוד, אם באמת היה מוכן לבן לתיתה בקלות, מדוע שוב חזר בו וניסה לעכבה "אולי תשב איתנו הנערה ימים או עשור" וכן באומרו "נקרא לנערה ונשאלה את פיה"?

פרשת חיי שרה

מתרץ ה"כתב סופר", דאף זה היה מתכסיסיו של לבן הארמי, שהרי טבעו של עולם כאשר באים לאדם להציע בפניו שידוך לבתו, הריהו חוקר בתחילה בטיבו של הבחור ומשפחתו ואחר מכן מתחיל הוא למנות את מעלותיה של בתו כדי לשבחה בעיני הבריות שיקפצו לקחתה. אך אם יתנהג האדם כשיבואו להציע בפניו שידוך לבתו ויאמר "הנה היא לפניכם קחו ולכו" ולא ידרוש בטיבו של החתן ומשפחתו כלום, הרי הדבר אומר דורשני ומסתמא מקחו רע ועל כן מחפש הוא להפטר מבתו זאת בכל מחיר.

כך חשב לבן בתחילה באומרו "הנה רבקה לפניך קח ולך". הוא סבר שבתשובתו זו יסוג אליעזר מבקשתו ולא ירצה לקחתה, אך כשראה שאליעזר אכן מתכוון ברצינות לקחתה ואף לא להתמהמה, אז הוא מחפש אמתלאות כדי לעכבה. פתאום הוא נזכר שצריך לשאול את רבקה - "ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה" - ומדוע קודם לא חשב לשאול? אלא שהיה בטוח שאליעזר יסוג מבקשתו.

מעשה נפלא על חתן שנסוג מרצונו לשאת אישה מובא בספר "ואין למו מכשול" ח"י: מסופר על האדמו"ר רבי יהושע מבעלז זצ"ל, שפעם נכנס אל חדרו יהודי אחד, שניכר על פניו עצב עמוק. כשפצה האיש את פיו וסח את אשר מעיק על ליבו, התברר הסיבה ליגונו. וכך סיפר האיש בקול רוטט מבכי: "בני יחידי אשר אהבתי התחבר לאנשים ריקים ופוחזים והושפע מדרכיהם הנלוזות. הוא יצא לתרבות רעה, התדרדר מדחי אל דחי ועתה מתכוון לשאת אישה נוכריה. כה כעסתי כששמעתי זאת, עד אשר גירשתי אותו מעל פניי והוצאתי אותו מביתי. אך לאחר מעשה חשבתי לעצמי האם היה מן הראוי לעשות זאת או שמא היה עלי לנקוט דרך אחרת."

"אכן, - נענה הצדיק - "לא היה זה נכון להרחיקו מהבית. שנה את התנהגותך כלפיו ומעתה התחל לקרב את הבן אליך. השב אותו הביתה והשתדל להביא אותו אלי."

שב האיש אל עירו ופנה לחפש את בנו. כשמצאו, לא האמין האב למראה עיניו. אותו בן שעזב את ביתו גאה והדור, היה עתה מסכן ואומלל, בגדיו הקרועים השתלשלו ברישול מעל גופו ומקום מגורים לא היה לו.

עשה האב כדברי הרבי ופנה אל בנו ואמר לו: "בוא הביתה."

הבן הסכים ובבואו הביתה זכה ליחס נפלא. אביו האכילו והשקו במיטב המאכלים והמשקאות ואף רכש בעבורו בגדים חדשים ונאים. כל אותה העת לא שוחח האב עם בנו מאומה על אודות נישואיו לאותה נוכריה, והבן התענג על שהותו בבית אביו והתאושש מהעוני והמחסור שהיו מנת חלקו בעת האחרונה.

באחד הימים פנה האב אל בנו ואמר לו: "מתעתד אני לנסוע לאדמו"ר מבעלז. התחפוץ להצטרף אלי?"

הבן שהכיר טובה לאביו על כל מה שעשה עבורו, החליט לגרום לו קורת רוח והצטרף לנסיעה. במהלך הנסיעה שוחחו השניים על נושאים רבים ובין היתר דיברו על אודות נישואיו של הבן. בזה הרגע לבשו פני הבן ארשת של נחישות והוא אמר חד - משמעית: "בעניין זה לא אשנה את דעתי ואיש בעולם לא יצליח להשפיע עלי לשנות דעתי, וגם הרבי שלך לא יצליח בכך"!!!

"ומה בדבר בני משפחתה של אותה נוכריה-?" שאל האב את בנו - "כיצד לא תחשוש מהם שמא רוצחים ושודדים הם?"

"הו, אבא... - השיב הבן בביטול. - "מדוע תחשוב כך, אנשים הגונים הם!"

פרשת חיי שרה

בהגיעם לבעלז, נכנסו שניהם אצל הרבי והרבי פתח בשיחה נלבבת עם אותו הבן עד שחש כי הבן רוחש לו אמון רב.

לאחר מכן הגיש לו הרבי טלית - קטן מצוייצת כהלכתה, לבנה כשלג, ואמר לו: "לבש אותה מתחת לבגדיך. אמור אתה להימצא בקרב הנוכרים וזהו מקום סכנה, והטלית הזו תהא לך לשמירה". הבן, שרחש אמון לרב ושמח כי הרבי כלל אינו מנסה להשפיע עליו לבל יינשא לנוכריה, הסכים ללבוש את הטלית - קטן.

זמן קצר לאחר ששבו האב ובנו מנסיעתם לבעלז, הגיע מועד נישואיו של הבן, בהילולא וחינגא כדרכם של הנוכרים.

על פי עצת הרבי מבעלז, השתתף בטקס גם האב היהודי. הוא ישב מן הצד ליד שולחן קטן שהוכן במיוחד עבורו ועקב בעיניו אחר הנוכרים המתהוללים בראש השולחן. ישב בנו החתן והשתכר והתהולל כחבריו הגויים.

כטוב ליבו ביין חש הבן בחום רב והסיר את בגדו העליון. למרות זאת יקד היין - שרף בקרבו והציף אותו בחום. ניסה, איפוא, להשתחרר מעוד מלבוש ועוד מלבוש עד אשר ניגלה לעיני כל הקהל בגד מוזר - טלית קטן בצבע לבן.

מיד קרא אחד הנוכרים בתדהמה: "הביטו! הן זהו בגד של יהודים! החתן לובש בגד של יהודים! החתן הוא יהודי!"

כשראו זאת שאר הנוכרים, בחמת זעם התנפלו עליו ואמרו לו: "מדוע אמרת שאתה גוי? כיצד העזת?"

הם הרעימו בקולותיהם והפליאו בו מכותיהם. מכות קשות ומכאיבות ספג החתן ולבסוף גורש מהחתונה ונאלץ לנוס על נפשו כל עוד רוחו בו... אותו חתן יהודי נוכח לדעת כי אכן בני משפחתה אינם אלא חבורת רוצחים ושודדים. החבילה נפרדה והבן נעשה לבעל תשובה וחזר לצור מחצבתו. והכל בזכות מצוות ציצית...

הא לך כוחה של מצווה היכולה להציל אדם אף שירד לשאול תחתית וכולם נואשו מהאפשרות להצילו, ובזכות מצווה אחת ניצל מנישואי תערובת המטמאים את האדם וצאצאיו לדורי - דורות.

אחתנו את היי לאלפי רבבה (כד,ס)

אחותינו את היית לאלפי רבבה. המילה 'את' מה היא מוסיפה? אפשר שיש כאן הוראה לנשות ישראל. תדאגי את בת ישראל שכשתנשאי תהיי את, תהיי נאמנה ואהובה לבעלך תתדאגי שבעלך לא ייתן עינו באחרת. ולגבי רבקה שנכנסת לבית אברהם למקומה של שרה שהלוא, אברהם יש לו גם את הגר וגם את קטורה ומהן יש לו ילדים, את רבקה תהיה האשה היחידה של יצחק ורק ממך יהיו צאצאים. ועוד בשם ה'בן איש חי'- למה את? את ולא אנחנו בני שם היושבים בחרן. כי כידוע יש אחדות, עשרות, מאות, אלפים, ורבבות. וכנגדם יש ארבעה עולמות עשייה יצירה בריאה אצילות ועולם שמעל האצילות. האצילות כנגד אלפים ומעל לזה כנגד רבבות. לכן אומרים לנו את! זאת אומרת את תהיי ברמה של אצילות ומעל לזה אך אנחנו נשאר בתחתית באחדות בעשרות ובמאות רבקה תהיה א"כ לאלפי רבבה.

פרשת חיי שרה

אשה ושמה קטורה (כה,א)

לאברהם שלוש נשים מדוע?

בראשונה עוד בחרן אברם נישא & לשרי היא לימים תהיה שרה & אימנו והיא & בת הרן אחיו של אברהם. לימים, 10 & שנים לאחר שעלו לארץ בגלל עקרותה של שרי נישא אברם להגר שהיא אשה מארץ מצרים. לאחר פטירת של שרה אימנו וקבורתה בחברון, אברהם נישא בשלישית לקטורה. מדוע כך?

יש אולי לומר כך: הנה שם חם ויפת בני נח מהם כנודע, נפוצו אחר המבול כל בני אנוש, ובשביל שאברהם הוא 'אב המון גוים' חייב הוא להיות נישא לשלוש נשים שכל אחת מהן תייצג & את אחד משלושת בניו של & נח. כאשר שרה אימנו מבני שם, הגר מארץ מצרים היא אשה מבני חם, וקטורה ע"פ פירוש ה'טור' והמדרש היא אשה מבני יפת. ובאמת כל אחת מהן, תלד לאברהם בנים. וזהו מהלך אלוקי מדהים.

אחותינו את היי לאלפי רבבה (פרק כד,פסוק ס)

כתוב במדרש שבגלל שלבן הרשע ברך את אחותו "אחותינו את היי לאלפי רבבה" היא הייתה עקרה שלא יהיו רשעים אומרים דברינו עשו פרי.

ע"פ רעיון זה יש לבאר מדוע מצינו בבלעם שהיה להוט לברך כמש"כ רש"י על הפסוק "לא תאֵר אֶת הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא" (במדבר כב יב): "אמר לו, אם כן אקללם במקומי. אמר לו לא תאור את העם. **אמר לו אם כן אברכם.** אמר לו אינם צריכין לברכתך, כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצריך"

נשאלת השאלה כנ"ל מדוע בלעם הרשע פתאום רוצה לברך את ישראל?

אלא מבאר ה"תורה תמימה" שם שבלעם ידע את העניין שלא יהיו רשעים אומרים דברינו עשו פרי, וא"כ בלעם רצה לברך את ישראל בשביל שלא יתקיימו ברכותיו ובכך יקללם. ועל רעיון זה ענה לו הקב"ה כי ברוך הוא שמכיוון שכבר הם מבורכים אזי גם ברכותיך יתקיימו שהרי לא תוכל לטעון שברכותיך עשו פרי שאולי הברכה היא מכח האחרים שברכום.